



ЙОСИФ ФЛАВИЙ - ЗА ПАДАНЕТО НА ЕРУСАЛИМ

ЕМО
ЕМО ООД

Съдържание:

ПРЕДИСЛОВИЕ	1
Фракции и лъжепророци	2
Тиранията на Гесий Флор	3
Клане в Ерусалим	4
“Денят преминаваше в проливане на кръв”	4
50,000 юдеи изклани в Александрия (66 г. сл. Хр.)	6
Йоан от Гишала	7
ГАЛИЛЕЯ „ИЗПЪЛНЕНА С ОГЪН И КРЪВ”	7
Разрушаването на Йотапата	8
Морето става на кръв	8
“Избивани от всички страни”	9
Галилейското езеро “пълно с мъртви тела”	9
Едомците опустошават Храма	10
Как зилотите изпълниха пророчеството	13
“Постоянното кръвопролитие” на Симон	14
“Бог обърна сърцата им към най-лошия съвет”	15
Езера от кръв в Храма	16
“СИНЪТ идва!”	18
Йосиф Флавий укорява юдеите	18
Ужасите на глада	22
Най-лошото поколение	22
Брой на разпъванията: 500 на ден	23
“С очи към Храма”	23
Убийството на първосвещеника	24
“Бог осъди целия народ”	25
Ерусалим става пустиня	26
“Бог беше Този, Който причини този огън”	27
Една майка става човекоядец	28
Храмът е изгорен	30
Ерусалим под забрана	31
Колесници в облаците	33
Изгарянето на Ерусалим	34
Криеха се в пещерите и между скалите	34
Изобилие от юдейски роби	36
“Божията сила върху тези нечестиви окаяници”	36
Последната пасхална “жертва”	37
Празникът за рождения ден на Цезар	38
Самоубийството при Масада	39

ПРЕДИСЛОВИЕ

. . . Така на мен ми изглежда, че нещастията на всички хора, от началото на света, ако се сравнят с тези на юдеите, въобще не са толкова големи. . . .

Така пише Йосиф Флавий в Предисловието към своята класика, **Юдейските войни**, неговия удивителен разказ за Голямата Скръб на Израел. Отново и отново, неговата история на онези страшни години съответства на библейските пророчества за разрушаването на Ерусалим. Читателят на следните извадки би направил добре, ако се запознае с основните текстове на присъдата над Израел, особено Второзаконие 28, Беседата на Елеонския хълм (Матей 24, Марк 13, Лука 21) и Книгата Откровение.

Трудовете на Йосиф Флавий се намират в няколко издания. Харесвам четиритомната поредица, издадена от Baker Book House (Grand Rapids, 1974). Галя Корнфелд е редактирала прекрасен нов превод, **Josephus: The Jewish War** (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1982), с много фотографии и обширен научен коментар; всеки, който желае да изучава задълбочено Йосиф Флавий, трябва наистина да се отнесе към този том (макар да е изпълнен с много печатарски грешки). Извадките цитирани по-долу са от стандартния превод на Уистън. Прибавил съм мои под-заглавия за всяка извадка, и съм разделил някои от по-дългите текстове на абзаци за по-лесно четене; но номерът на всяка част отговаря на оригинала. Също съм сложил някои обяснителни бележки под линия. Макар че те наистина помагат цитатите да се свържат заедно, това приложение не е предназначено да бъде свързан разказ, а само сборник от откъси, доказващи един главен аргумент на тази книга: че Падането на Ерусалим през 70 от Хр. е било изпълнението на Исусовото пророчество в Беседата на Елеонския хълм.

Откъсите започват като описват част от обстановката преди Юдейския Бунт, и завършват със самоубийството в Масада през 74 от Хр.

ФРАКЦИИ И ЛЪЖЕПРОРОЦИ

(ii:xiii:2-6)

2. Затова Нерон даде царството на Долна Армения на Аристовул, син на Ирод,¹ а към царството на Агрипа прижави четири града, с принадлежащите към тях топархии: говоря за Авила, и онзи Юлиас, който е в Перея, също Тарихея, и Тиберия в Галилея; но над останалата част от Юдея той сложи за прокуратор Феликс. Този Феликс залови живи разбойническия главатар Елеазар и много, които бяха с него, когато заедно опустошаваха страната в продължение на двадесет години, и ги изпрати в Рим; колкото до броя разбойници, които той разпна, и онези, които бяха заловени сред тях, и онези, които наказа, те бяха неизброимо множество.

3. Когато страната беше очистена от тях, появи се друг вид разбойници в Ерусалим, които се наричаха Сикарии, които убиваха хората по пладне и посред града; това те правеха основно на празниците, като се смесваха с тълпата и скриваха под облеклото си кинжали, с които пробуждаха онези, които бяха техни врагове; и когато някой паднеше мъртъв, убийците ставаха част от негодуващото множество; по който начин те изглеждаха хора с такава репутация, че по никакъв начин не можеха да бъдат разкрити. Първият човек, който беше убит от тях, беше първосвещеникът Йонатан, след чиято смърт много хора биваха убивани всеки ден, докато страхът, който хората изпитваха, че ще им се случи това нещо стана по-мъчителен, отколкото самото бедствие; и докато всеки очакваше смъртта във всеки момент, както правят мъжете на война, така мъжете бяха принудени да гледат надалеч пред себе си и да забелязват своите врагове от голямо разстояние; дори, ако техни приятели се приближаваха към тях, те вече не смееха да им се доверяват; но дори в своята мнителност и бдителност

¹ Ирод от Халкис, внук на цар Ирод; събитието, за което се говори тук, става през 52 от Хр.

биваха убивани. Такава беше бързината на заговорниците срещу тях, и толкова коварни бяха техните средства.

4. Имаше също друга група от нечестиви хора, събрани заедно, не толкова нечисти в своите действия, но по-нечестиви в своите намерения, които запустиха щастливото състояние на града не по-малко тези убийци. Тези бяха такива хора, които заблуждаваха и мамеха хората с твърдения за божествено вдъхновение, но бяха за налагането на новости и промени във властта, и те убеждаваха мнозинството да се преструват на луди, и излизаха пред тях в пустинята, преструвайки се, че Бог ще им покаже там белезите на свободата; но Феликс реши, че този начин на действие е началото на бунт; затова изпрати няколко конника и пехотинци, въоръжени, които погубиха голям брой от тях.

5. Но имаше един египетски лъжепророк, който стори на юдеите повече злини отколкото предишния; защото беше мошеник и също се преструваше, че е пророк, и събра тридесет хиляди мъже, които бяха заблудени от него; тези заведе изоколо пустинята към хълма, който се нарича Елеонския хълм, и беше готов да нахлуе в Ерусалим със сила от това място; и ако можеше наведнъж да победи римския гарнизон и народа, той имаше намерение да владее над тях с помощта на онези негови войски, които щяха да нахлуят в града с него, но Феликс изпревари неговия опит и го среща със своите римски войници, и целият народ му помагаше в атаката срещу тях, така че когато се стигна до битка, египтянинът избяга с малцина други, докато по-голямата част на онези, които бяха с него, бяха или убити, или пленени живи; но останалите от мнозинството се пръснаха по домовете си и там се скриха.

6. Сега, когато тези бяха усмирени, се случи, както става в болно тяло, че друга част се възпали; защото една групичка от измамници и разбойници се събра, и убеди юдеите да се разбунтуват, и ги призова да настояват за своята свобода, убивайки онези, които продължаваха да се покоряват на Римската власт, и като казваха, че тези, които доброволно избират робството, трябва да бъдат изтръгнати насила от техните влечения; защото се разделиха на различни групи, и лежаха в засада из страната, и ограбваха домовете на богатите хора, и убиваха самите хора, и подпалваха селата с огън; и това докато цяла Юдея беше изпълнена с плодовете от тяхното безумие. И така огънят се разпалваше всеки ден повече и повече, докато стигна до открита война.

ТИРАНИЯТА НА ГЕСИЙ ФЛОР¹

(ii:xiv:2)

2. И макар характерът на Албин да беше такъв, Гесий Флор, който го наследи, направи той да изглежда като най-чудесният човек в сравнение с него: защото предишният направи по-голямата част от своите мошеничества в тайно, и с известно притворство; а Гесий извърши своите несправедливи действия във вреда на народа по един открит начин, и като че ли беше изпратен като езекутор да накаже осъдени злодеи, той не пропусна никаква възможност за грабеж или за неприятности: където случаят наистина беше за помилване, той беше най-варварски; и в нещата, които бяха най-низки, той беше най-безсрамен; нито можеше някой да го надмине в преправяне на истината; нито можеше някой да замисли по-коварни начини за заблуда от него. Той наистина счете за дребно нещо да взема пари от отделни хора; затова ограби цели градове, и разори цели групи хора наведнъж, и почти открито обяви в цялата страна, че хората имат свободата да станат разбойници, само при условие да делят с него

¹ Флор е римски прокуратор на Юдея през 64-66 от Хр.

плячката. Съответно, тази негова алчност беше поводът цели топархии да бъдат доведени до разорение; и много хора да напуснат своята страна и да избягат в чужди провинции.

КЛАНЕ В ЕРУСАЛИМ

(ii:xiv:8-9)

8. По това време Флор се настани в двореца; и на следващия ден постави своя съдийски престол пред него и седна на него, когато главните свещеници, и първенците и главните хора в града дойдоха всички пред трибунала; при което Флор им заповяда да му предадат онези, които го укорявали, и им каза, че те самите трябва да споделят тяхното наказание, ако не предадат престъпниците; но те показаха, че хората са миролюбиво настроени, и молиха прошка за онези, които са сгрешили с думите си; защото въобще не било чудно, че в толкова голямо множество има такива, които са по-дръзки отколкото трябва да бъдат, и то по причина на тяхната младост, и глупави също; и че е невъзможно да се разграничат онези, които обиждат, от останалите, докато всеки се извини за това, което е сторил, и го отрича от страх за това, което ще последва: че той обаче трябва да осигури мир на народа, и да приема такива съвети, които да запазят града за римляните, и дори заради големия брой невинни хора да прости на малцината, които са виновни, а не заради малцината нечестиви да излага толкова много и добри хора на безредици.

9. Флор беше още по-раздразнен от това и извика силно към войниците да плякосат това, което се нарича Горния пазар, и да убият всеки, когото срещнат там. Така войниците, приемайки този призив на своя командир като съответстващ на тяхното желание за плячка, не само плякосаха мястото, където бяха изпратени, но нахлувайки във всяка къща, убиваха нейните обитатели; затова гражданите избягаха по тесните улички, а войниците убиха онези, които хванаха, и никое средство за грабеж не беше пропуснато; те също заловиха мнозина мирни граждани и ги доведоха пред Флор, които той бичува с камшици, а после разпъна. Съответно, целият брой на онези, които бяха погубени онзи ден, заедно с жените и децата (защото не пожалиха дори бебетата), беше около три хиляди и шестстотин; и което още повече утежни това бедствие беше този нов метод на римска варварщина; защото Флор започна тогава да прави нещо, което никой друг не беше правил преди, тоест да бичува мъже от кастата на конниците, и да ги приковава на кръста пред своя съд; които, макар да бяха по рождение юдеи, бяха въпреки това с римско гражданство.¹

“ДЕНЯТ ПРЕМИНАВАШЕ В ПРОЛИВАНЕ НА КРЪВ”²

(ii:xviii:1-5)

1. Така хората от Цезарея избиха юдеите, които бяха между тях в същия ден и час [когато войниците бяха убити], което човек би помислил, че трябва да е станало по заповед от Провидението; дотолкова, че в един час над двадесет хиляди юдеи бяха избити, и цяла Цезарея беше изпразнена от своите юдейски обитатели; защото Флор

¹ Членовете на „кастата са конниците“ са били юдейските благородници, с римско гражданство; това събитие става на 3 юни 66 от Хр.

² Заради тиранията на Флор юдеите се разбунтуват против езичниците, а езичниците си отвърнали на юдеите; така започва поредица от кланета на отмъщение между тях.

За падението на Ерусалим

залови онези, които избягаха, и ги изпрати в окови на галерите. Заради този удар, който юдеите получиха в Цезарея, целият народ беше силно разярен; затова се разделиха на няколко отряда и опустошиха селищата на сирийците и техните съседни градове, Филадельфия, Себонитис, Гераза, Пела, и Скитопол, и след тях Гадара и Хипос; и като нападнаха Гавлонитис, там разрушиха някои градове, а други опожариха, и след това отидоха в Кедаса на тирците, към Птолемаис, Габа и Цезарея; нито Савасте (Самария) или Аскалон успяха да се противопоставят на силата, с която бяха атакувани; и когато опожариха тях до основи, напълно разрушиха Антедон и Газа; също много от селищата, които бяха около всеки от тези градове, бяха ограбени, и стана голямо клане на хората, които бяха заловени в тях.

2. Но сирийците не отстъпиха на юдеите в множеството хора, които избиха; защото те избиха онези, които заловиха в своите градове, и то не само поради омраза към тях, както преди, но за да предотвратят опасността от тях, така че безредиците в цяла Сирия бяха ужасни, и всеки град беше разделен на две войски, събрани една срещу друга, и животът на едната страна се състоеше в унищожаването на другата; така денят преминаваше в проливане на кръв, а нощта в страх – което беше по-ужасното от двете; защото когато сирийците мислеха, че са победили юдеите, заподозряха също и юдаистките прозелити: и тъй като всяка страна не си позволяваше да убива онези, които само подозираше, че са от другите, така силно се страхуваше от тях, когато се смесваха с другите, като че ли бяха със сигурност противници. Нещо повече, алчността за плячка беше подбуда да бъде убита противниковата страна, дори за такива, които преди изглеждаха много мили и добри към тях; защото те без страх обираха вещите на убитите и отнасяха плячката от онези, които убиваха, в собствените си домове, като че ли беше спечелена в честна битка; и за човек на честта биваше считан този, който се добира до най-голям дял, като победил най-голям брой врагове. Тогава стана нещо обичайно да се видят градове изпълнени с мъртви тела, все още непогребани, трупове на старци, смесени с бебета, всички мъртви, и разпръснати на едно място; жени също лежаха между тях без никакво покритие на голотата си: можеше да се види цялата провинция пълна с неизразими зверства, докато страхът от заплахата от още по-варварски действия беше навсякъде по-голям от това, което вече беше извършено.

3. И досега конфликтът беше между юдеи и чужденци; но когато стигнаха до Скитопол, откриха юдеи, които са действали като врагове; защото стояха в боен ред заедно с хората на Скитопол, и предпочитаха своята собствена сигурност пред връзката си с нас; те се биеха срещу своите собствени сънародници; дори тяхното силно желание за битка беше толкова голямо, че хората от Скитопол ги подозираха. Затова се страхуваха, да не би да нападнат града през нощта, и за беда на града с това да се оправдаят пред своя собствен народ заради въстанието си против тях. Затова им заповядаха, за да потвърдят своето съгласие и да докажат своята вярност към тях, които са от различен народ, да излязат от града заедно със семействата си, в съседно дефиле: и когато направиха всичко, което им беше заповядано, без да подозират нищо, хората от Скитопол изчакаха да минат два дена, за да ги накарат да се чувстват сигурни, и на третия ден издебнаха добра възможност и прерязаха гърлата им, на някои от тях докато лежаха беззащитни, а други докато спяха. Броят на убитите беше над тридесет хиляди, и след това плячкосаха всичко, което имаха.

4. Заслужава да разкажем какво се случи със Симон: той беше синът на един Саул, уважаван човек сред юдеите. Този мъж се отличаваше от останалите със силата на своето тяло и със смелостта на своето поведение, макар че злоупотреби с тях във вреда на своите сънародници: защото той излизаше всеки ден и избиваше много от юдеите в Скитопол, и често ги обръщаше в бягство, и сам стана причината за победата на своята армия. Но справедливо наказание му се падна заради убийствата, които

извърши върху своите сънародници: защото когато хората от Скитопол започнаха да стрелят по тях в дефилето, той изтегли своя меч, но не атакува никой от врага; защото видя, че не можеше да направи нищо срещу такова множество; но извика по много вълнуващ начин и каза – “О, вие хора от Скитопол, аз заслужено страдам заради нещата, които направих с вас, когато ви дадох такова уверение за моята вярност към вас, като убих толкова много от моите сънародници. Поради което ние много справедливо претърпяваме предателството на чужденци, докато действахме по най-нечестивия начин към нашия собствен народ. Затова ще умра, какъвто съм нечист окаяник, от моите собствени ръце: защото не подобава да умра от ръцете на нашите врагове; и нека същото действие да бъде наказание за моите големи престъпления, и свидетелство на смелостта ми за моя похвала, че никой от нашите врагове да не може да се хвали, че ме е убил; и никой да не може да ме оскърбява, докато падам мъртъв.”

И когато каза това, той погледна около себе си към своето семейство със състрадание и с ярост (това семейство се състоеше от жена и деца, и неговите възрастни родители); и така първо хвана своя баща за сивите му коси и го прободеше с меч – и след него направи същото със своята майка, която с готовност го прие; и след това направи същото със своята жена и деца, като всеки се жертваше почти доброволно пред неговия меч, понеже не желяха да бъдат убити от техните врагове; така че когато приключи с цялото си семейство, той се изправи върху техните тела, за да бъде видян от всички, и протягайки дясната си ръка, така че действията му да бъдат наблюдавани от всички, заби целия меч във вътрешностите си. Трябва да се жали за този млад мъж, поради силата на неговото тяло и смелостта на душата му; но след като беше верен на чужденците [срещу своите собствени сънародници], той пострада заслужено.

5. Освен това клане в Скитопол, другите градове се надигнаха срещу юдеите, които бяха между тях: хората в Аскалон убиха две хиляди и петстотин, а в Птолемея две хиляди, и не малко оковаха; в Тир също умъртвиха голям брой хора, но по-голямата част държаха в тъмница; освен това, в Ипос и Гадара направиха същото, като убиха най-смелите от юдеите, но задържаха в плен онези, от които се страхуваха най-много; както и останалите от градовете в Сирия, според както всеки един или ги мразеше, или се боеше от тях; само антиохийците, сидонците и апамийците пощадиха онези, които живееха с тях, и не пожелаха да убият никои от юдеите, нито да ги оковат. . . .

50,000 ЮДЕИ ИЗКЛАНИ В АЛЕКСАНДРИЯ (66 Г. СЛ. ХР.)

(ii:xviii:8)

8. И когато той¹ разбра, че онези, които желяха нововъведения, няма да бъдат усмирени, докато някое голямо бедствие не ги сполети, изпрати срещу тях онези два римски легиона, които бяха в града, и заедно с тях пет хиляди други войници, които по случайност дойдоха от Либия за беда на юдеите. На тях също им беше позволено не само да ги убиват, но да ограбят каквото имат и да опожарят домовете им. Тези войници нахлуха яростно в тази част на града, която се наричаше Делта, където юдеите живееха заедно, и направиха каквото им беше заповядано, макар и не без кръв и от своя страна; защото юдеите се събраха и поставиха онези, които бяха най-добре въоръжени, на предната линия и се съпротивяваха дълго време; но когато отстъпиха, бяха погубени безмилостно; и това тяхно унищожение беше пълно, като някои бяха заловени в открито поле, а други натикани в домовете си, които домове първо бяха напълно ограбвани, а след това опожарени от римляните; като никаква милост не се показваше

¹ Тиберий Александър, управител на Александрия.

към малките деца, и никакво уважение към старците; но те продължиха да изстребват хора на всяка възраст, докато цялото място се потопа в кръв, и петдесет хиляди от тях лежаха мъртви на купове; а останалите не биха били пощадени, ако не прибягнаха до умоляване. Така Александър съжали тяхното положение и даде заповед на римляните да се оттеглят; и така онези, които бяха свикнали да се подчиняват на заповеди, престанаха да убиват още при първата заповед; но населението на Александрия питаеше толкова голяма омраза към юдеите, че беше трудно да го възпрат; и дори беше трудно да ги накарат да оставят мъртвите им тела.

ЙОАН ОТ ГИШАЛА¹

(ii:xxi:1)

1. И когато Йосиф беше по такъв начин зает с управлението на делата на Галилея, там се издигна един вероломен човек, един мъж от Гишала, син на Левий, чието име беше Йоан. Характерът му беше много лукав и много измамнически, над обичайното ниво на другите първенци там; и в нечестиви дела той нямаше равен на себе си. В началото беше беден, и дълго време бедността му беше пречка за неговите нечестиви намерения. Той беше охотен лъжец, и въпреки това много изкусен да спечели доверието на хората към неговите измислици: той смяташе, че е добродетел да се заблуждават хората, и лъжеше дори тези, които му бяха най-близки. Беше лицемерен човеколюбец, но където имаше възможност да спечели, не се отказваше дори от проливане на кръв: неговите желания все повече се насочваха към по-големи неща, и той насърчаваше надеждите си чрез онези низки нечестиви номера, които измисляше. Имаше особена сръчност в кражбите; но по едно време събра някои съучастници в своите безсрамни действия: в началото бяха само малцина, но когато успяваше все повече в своя нечестив път, те станаха все повече и по-многобройни. Той се стараше никой от неговите съучастници да не бъде лесно хванат в техните мошеничества, но избра такива от останалите, които имаха най-силно телесно разположение, и най-голяма смелост на душата, заедно с най-големи умения в бойните дела; така събра отряд от четиристотин мъже, които дойдоха главно от страната на Тир, и бяха скитници, избягали от своите селища; и чрез тях опустоши цяла Галилея, и раздразни значително множество, които силно очакваха тогава да избухне между тях война.

ГАЛИЛЕЯ „ИЗПЪЛНЕНА С ОГЪН И КРЪВ”²

(iii:iv:1)

1. . . . нито римляните, от гнева, който имаха към този опит, престанаха нито през нощта, нито през деня, да опожаряват незащитените места, или да откарват добитъка в страната, и да убиват всеки, който изглеждаше боеспособен, и да водят по-слабите хора в робство; така че Галилея беше навсякъде изпълнена с огън и кръв; . . .

¹ Йоан от Гишала е бил водач на могъща фракция от зилоти. Зилотите са били революционна юдейска секта от първи век; Йосиф използва термина обобщено, без да обяснява идеологическите разлики между различните революционни фракции.

² През пролетта на 67 от Хр., след като Нерон получава известията за юдейския бунт, той определя Веспасиан за командир на римските войски за потушаване на бунта. (Веспасиан става римски император през 69 от Хр. След безредиците, последвали смъртта на Херон). Събитието, описано тук, се отнася за наказателната акция на Веспасиан срещу опита на юдейските войски да завладеят град Сепфорис от римляните.

РАЗРУШАВАНЕТО НА ЙОТАПАТА¹

(iii:vii:36)

36. И в същия този ден римляните убиха цялото множество, което се показва открито; а през следващите дни претърсваха скривалищата и нападаха онези, които бяха под земята, и в пещерите, и така постъпваха с всяка възраст, освен с малките деца и с жените, и от тях събраха като пленници хиляда и двеста; колкото до онези, които бяха убити при превземането на града и в предишните боеве, те бяха изчислени на четиридесет хиляди. Така Веспасиан² заповяда целият град да бъде разрушен и всички укрепления да бъдат изгорени. И така Йотапата беше превзета, в тринадесетата година на царуването на Нерон, на първия ден от месец Панем [Тамуз].

МОРЕТО СТАВА НА КРЪВ

(iii:ix:2-4)

2. Междувременно се събраха такива, които тайно бяха избягали от техните врагове, както и такива, които бяха избягали от разрушените градове, които бяха голямо множество, и поправи-ха Йопа, която беше оставена пуста от Цестий, за да им служи за прибежище; и понеже околната област беше опустошена във войната и не можеше да ги изхранва, решиха да избягат по море. Също си построиха много пиратски кораби, и станаха пирати в морето близо до Сирия и Финикия и Египет, и направиха онези морета невъзможни за плаване за всички хора. И когато Веспасиан разбра за техния заговор, той изпрати пехота и конници към Йопа, която не беше охранявана през нощта; но тези, които бяха в нея, разбраха, че ще бъдат атакувани, и се уплашиха от това; въпреки това не посмяха да държат римляните вън, но избягаха на своите кораби, и останаха в морето цялата нощ, извън обсега на техните стрели.

3. Но Йопа не е естествено пристанище, защото завършва в неравен бряг, където всичко е равно освен двата края, които се накланят един към друг, където има дълбоки пропасти и големи камъни, които се издават в морето, и където веригите, с които Андромеда³ е била вързана, са оставили своите отпечатьци, което свидетелства за древността на този разказ; но северният вятър духа насреща и към брега, и удря могъщи вълни в скалите, където се разбиват, и прави пристанището по-опасно от страната, откъдето бяха избягали.

Сега, когато тези хора от Йопа плаваха по морето, на сутринта излезе силен вятър върху тях; онези, които плават там, го наричат “черния северен вятър,” и там блъскаше техните кораби един срещу друг, и захвърли някои от тях върху скалите, и завлече много от тях в открито море, докато се бореха с насрещните вълни; защото брегът беше толкова скалист, и имаше толкова много врагове на него, че се страхуваха да излязат на суша; и дори вълните се издигаха толкова високо, че ги потопиха; нито имаше някакво място, където могат да избягат, нито имаше начин да се спасят; понеже биваха изхвърляни от морето, от силата на вятъра, ако стояха на едно място, и от града заради яростта на римляните; и голям вопъл настана, когато корабите се разбиваха един в друг; и част от множеството, които бяха в тях, бяха заляти от вълните и така загинаха, и много умряха в корабокрушенията; но някои от решиха, че да умрат от своите

¹ Тази важна крепост на юдейските бунтовници е разрушена от римляните на 20 юли 67 от Хр.

² Виж бележка 7.

³ Според гръцката митология Андромеда е дъщерята на Кефей, царя на Етиопия. Тя е била вързана за скала, за да бъде погълната от морско чудовище, но била спасена в последния момент от героя Персей.

собствени мечове е по-леко, отколкото от морето, и така се убиха преди да се удавят; макар най-голямата част от тях бяха понесени от вълните и разбити на късове в издадените части на скалите, дотам че морето беше кърваво дълго време и крайбрежните места бяха пълни с трупове; защото римляните се спускаха върху онези, които излизаха на брега, и ги убиваха; а броят на телата, които бяха изхвърлени от морето, беше четири хиляди и двеста. Римляните също превзеха града без съпротива и напълно го разрушиха.

4. И така, за кратко време Йопа беше превзета два пъти от римляните; но Веспасиан, за да попречи на тези пирати да идват повече насам, издигна лагер там, където беше цитаделата на Йопа, и остави конници в него заедно с малко пехотинци; последните да стоят там и да пазят лагера, а конниците да плячкосват околността и да разрушат близките села и по-малки градове. Така тези войски опустошиха страната, както им беше заповядано да направят, и всеки ден тероризираха и запустяваха цялата област.

“ИЗБИВАНИ ОТ ВСИЧКИ СТРАНИ”

(iii:x:3)

3. . . . Веспасиан също изпрати Антоний и Силон заедно с две хиляди стрелци, и им нареди да превземат хълма, който беше срещу града,¹ и да изтласка онези, които бяха на стената; което стрелците направиха, както им беше заповядано, и попречи на онези, които се опитваха да им помагат; и тогава Тит² пришпори коня си пръв срещу врага, както и останалите с голям шум след тях, и се разгърнаха върху равнината толкова нашироко, колкото беше врагът насреща; по който начин изглеждаха много помногобройни, отколкото бяха в действителност. Но юдеите, макар да бяха изненадани от тяхното нападение и от добрия им ред, се съпротивяваха на техните атаки още известно време; но когато бяха нанизани на дългите им копия и обхванати от силния тропот на конниците, бяха смачкани под техните крака; много от тях също бяха избивани от всички страни, което ги принуди да се разпръснат и да побягнат към града, колкото бързо можеше да бяга всеки от тях. Така Тит настъпи върху най-последните и ги изкла; а от останалите някои нападна докато стояха на групи, а някои изпревари и пресрещна в лице и ги прегази; също се нахвърли върху мнозина, докато те падаха един върху друг, и ги стъпка и отрязва пътя за бягство към стената, и ги обърна към равнината, докато накрая те си пробиха път чрез своето множество и се измъкнаха и избягаха в града.

ГАЛИЛЕЙСКОТО ЕЗЕРО “ПЪЛНО С МЪРТВИ ТЕЛА”³

(iii:x:9)

9. . . . Но онези, които бяха изтласкани към езерото, не можеха нито да избягат по суша, където всичко беше в ръцете на техните врагове и във война срещу тях, нито

¹ Градът е друга важна база на бунтовниците, Тарихея (също наречен Магдала, родното място на Мария Магдалена).

² Тит е по-големият син на Веспасиан, който помага на своя баща в Юдейската война. По-късно, когато Веспасиан става император, Тит поема ръководството на кампанията.

³ Галилейското езеро също е наричано Генисаретско езеро. Клането, описано тук, става заради опита на римляните да заловят и погубят юдеите, които се опитват да избягат от Тарихея. Тази битка става в края на септември 67 г.

можеха да водят морски бой, защото техните кораби бяха малки и годни само за пиратство; те бяха твърде слаби, за да се бият със съдовете на Веспасиан, и моряците в тях бяха толкова малко, че се страхуваха да се доближават до римляните, които ги атакуваха с голям брой войска. Но когато подминаваха тези съдове, и понякога, когато ги доближаваха, те хвърляха камъни по римляните, когато бяха надалеч, или се доближаваха и се биеха с тях; но винаги получаваша по-големи загуби. Колкото до камъните, които хвърляха по римляните, те само правеха да се чува шума на ударите един след друг, защото ги хвърляха срещу хора в защитна броня, докато римските стрели можеха да достигнат самите юдеи; и когато се осмеляваха да се приближат до римляните, те самите ставаха жертва преди да могат да причинят някаква щета на другите, и биваха потапяни, те и техните кораби заедно с тях.

Колкото до онези, които се стремяха да излязат на действителен бой, римляните прободоха много от тях със своите дълги копия. Понякога римляните скачаха в техните кораби с мечове в ръце и ги убиваха; но когато някои от тях пресрещнаха съдовете, римляните ги заклещваха в средата и унищожаваша наведнъж и корабите, и хората в тях. А относно онези, които се давеха в морето, ако вдигаха глави над водата, биваха или убивани със стрели, или хванати от съдовете; но ако в отчаяното положение, в което бяха, се опитваха да плуват към своите врагове, римляните отсичаха техните глави или ръце; и наистина биваха погубвани по различни начини навсякъде, докато останалите, обърнати в бягство, бяха принудени да излязат на сушата, докато съдовете ги обградиха [в морето]: но колкото от тях биваха изтласкани, когато стигаха до брега, биваха убивани от стрели в езерото; и римляните скочиха от своите съдове и погубиха много повече на сушата: тогава можеше да се види цялото езеро в кръв и пълно с трупове, защото нито един от тях не оцеля.

И една ужасна воня, и много печална гледка имаше през следващите дни в тази страна; защото колкото до бреговете, те бяха пълни с отломки от кораби, и с трупове, всички подпухнали; и когато труповете биваха възпалени от слънцето и разлагачи се, те замърсиха въздуха дотолкова, че нещастieto беше предмет на състрадание не само а юдеите, но и на онези, които ги мразеха и които бяха извършители на това нещастие. Това беше крайният резултат на морската битка. Броят на убитите, включително на онези, които бяха убити преди в града, беше шест хиляди и петстотин.

ЕДОМЦИТЕ ОПУСТОШАВАТ ХРАМА¹

(iv:v:1-4)

1. Този съвет се хареса на идумейците и те се изкачиха през града до Храма. Зилотите също силно очакваха тяхното идване, и ги очакваха. И така, когато те влязоха, те също излязоха смело от вътрешния храм и смесвайки се с идумейците нападнаха пазачите; и някои от онези, които бяха на стража, но бяха заспали, убиха докато спят, но до другите, които се разбудиха, извикаха, цялото множество се надигна, и както бяха слисани, извадиха веднага своите оръжия и започнаха да се защитават; и докато мислеха, че са ги нападнали само зилотите, се държаха смело, надявайки се да ги надвият по брой; но когато видяха други да прииждат към тях, разбраха, че идумейците

¹ По време на гражданската война в Ерусалим бунтовните зилоти се барикадират в Храма срещу верните на Рим граждани, които обсаждат Храма с въоръжени стражи. Няколко зилоти избягват през нощта и се добират до лагера на едомците (идумейците), които обсаждали града с 20,000 души. Като им казват (излъгват), че свещениците възнамеряват да предадат града на римляните, зилотите убеждават едомците да освободят техните другари от храма и тогава да нападнат останалата част от града. Тази нощ, преди едомците да се развилнеят, е била последната възможност за хората да избягат безопасно от града.

са влезли; и по-голямата част от тях изоставиха оръжието и смелостта и се отдадоха на вопли.

Но неколцина от по-младите облякоха броните си и храбро посрещнаха идумейците, и за известно време защитаваха множеството старци. Други дори дадоха сигнал на живеещите в града за бедствието, в което бяха; но когато тези също разбраха, че идумейците са дошли, никой от тях не посмя да се притече на помощ; само отвърнаха на ужасното ехо от ридания и оплакваха своите нещастия. Също се надигна голям вой от жени, и всеки от пазачите беше в опасност да бъде убит. Зилотите също се присъединиха към виковете, надавани от идумейците; и самата буря направи рева да изглежда много по-страшен; идумейците не пожалиха никого; защото като са по естество най-варварски и кръвожаден народ и като бяха изплашени от бурята, те използваха своите оръжия срещу онези, които затвориха вратите срещу тях, и действаха по същия начин към онези, които молеха за живота си, и към онези, които се биеха с тях, дотолкова, че прободоха с мечове онези, които искаха да им напомнят връзката между двата народа и ги молеха да зачетат техния общ храм.¹

Сега вече нямаше нито място за бягство, нито надежда за оцеляване; но както биваха блъскани един върху друг на купища, така биваха и избити. Така по-голямата част бяха изтласкани със сила и вече нямаше място за отстъпление, и убийците бяха върху тях; и като нямаха друг изход, те се хвърлиха надолу с главите към града; където, по мое мнение, получиха много по-лоша гибел от тази, която избегнаха, защото тази беше доброволна. И сега външният храм беше целият изпълнен с кръв; и денят, когато дойде, видя осем хиляди и петстотин трупа там.

2. Но яростта на идумейците не беше заситена от тези кланета; но се отправиха към града и плякосаха всеки дом, и убиха всеки срещнат; а относно другото множество, счетоха безполезно да продължат да ги убиват, но потърсиха главните свещеници и мнозинството се насочи срещу тях с голяма ярост; и щом ги хванаха, ги убиха, и като подигравка стояха върху техните трупове и осмиваха Анан² за неговата доброта към хората и Исус³ за неговата реч към тях от стената. Та дори стигнаха до такова безбожие, че хвърлиха техните мъртви тела без погребение, въпреки че юдеите се грижат толкова много за погребението на хората, че сваляха онези, които биваха осъдени и разпъвани, и ги погребваха преди залез слънце. Няма да сгреша ако кажа, че смъртта на Анан беше началото на разрушаването на града, и че от този ден започна падането на неговата стена, и разрухата на неговите дела, когато видяха първосвещеника и този, който осигуряваше тяхното запазване, убит наред с града им.

Иначе той също беше уважаван и много справедлив човек; и освен величието на това благородство и достойнство и чест, които притежаваше, той обичаше известно равенство дори по отношение на най-низшите от хората; той беше силен любител на свободата, и почитател на демокрацията в управлението; и винаги предпочиташе общественото благоденствие пред своята собствена изгода, и предпочиташе мира пред всичко останало; защото напълно разбираше, че римляните не могат да бъдат победени. Той също предвидя, че надвисва война с римляните, и че ако юдеите не уредят с тях нещата много умело, ще бъдат погубени: с една дума да кажем, ако Анан беше оцелял, нещата със сигурност щяха да бъдат уредени; защото той беше умен човек да говори и да убеждава хората, и вече беше спечелил онези, които му се противопоставяха или подкрепяха войната. И тогава юдеите щяха многократно да забавят римляните, ако имаха такъв военачалник като него.

¹ Едомците са потомци на Исав, брата на Яков (Битие 25:30; 36:8-43), и следователно роднини на израилтяните.

² Анан е бил Първосвещеник.

³ Исус, син на Гамал, е бил главен свещеник, втори след Анан.

Исус също се присъедини към него; и макар да не беше на неговото ниво, той превъзхождаше останалите; и мога само да мисля, че понеже Бог беше обрекъл този град на разрушение, като мръсен град, и беше решил да очисти своето светилище чрез огън, той отсеке тези техни големи защитници и благожелатели, като тези, които малко преди това носеха свещените дрехи и водеха общественото поклонение, и бяха уважавани от жителите на цялата обитавана земя, когато идваха в нашия град, бяха хвърлени голи и станаха храна на кучета и диви зверове. И мога само да си представя, че самата добродетел е скърбяла за участието на тези хора, и е ридала, че е така ужасно победена от нечестията. И това беше краят на Анан и Исус.

3. След като те бяха убити, зилотите и множеството на идумейците се спуснаха върху хората като върху стадо от нечисти животни и прерязаха гърлата им; а колкото до обикновените хора, те бяха погубвани на място. Но благородниците и младежите първо хващаха и ги връзваха, и ги затваряха в тъмница и отлагаха клането с надежда някои от тях да преминат на тяхна страна; но нито един от тях не желаше да се съгласи с техните желания, но всички те предпочетоха смъртта пред това да бъдат зачислени сред такива нечестивци, които действаха срещу собствената си страна. Но този техен отказ им донесе ужасни мъчения; защото бяха така бичувани и измъчвани, че телата им не можаха да издържат на мъченията, докато накрая и с голяма трудност, най-сетне им беше показана милостта да бъдат убити.

Онези, които залавяха през деня, биваха убивани през нощта, а мъртвите им тела бяха изнасяни и изхвърляни, за да има място за други затворници; и ужасът върху хората беше толкова голям, че никой не се осмеляваше нито да плаче открито за мъртвия, който му беше роднина, нито да го погребва; но онези, които бяха затворени в собствените си домове, можеха само да проливат сълзи тайно, и не смееха дори да ридаят без голяма предпазливост, да не би някой от техните врагове да ги чуе; защото ако ги чуеха, тези, които оплакваха другите, скоро намираха същата смърт като онези, които оплакваха. Само през нощта вземаха малко прах и го хвърляха върху техните трупове; и дори някои, които бяха най-склонни да се изложат на опасност, правеха това през деня; и имаше дванадесет хиляди от по-свестните хора, които погинаха по този начин.

4. И сега тези зилоти и идумейци доста се измориха просто да убиват хората, така че имаха безсрамието да установят лъжливи трибунали и съдилища за тази цел; и понеже възнамеряваха да постигнат смъртта на Захария,¹ сина на Варух, един от най-видните граждани – това, което ги подбуди да се обърнат срещу него, беше тази омраза към нечестията и любов към свободата, с които той така се отличаваше: той беше също и богат човек, така че като го отведат, те се надяваха не само да ограбят неговото имущество, но също да се отърват от човек, който има голяма власт да ги погуби. Затова те свикаха с публично оповестяване седемдесет от първенците на населението, за показ, като че ли са истински съдии, когато те нямаха законна власт. Пред тях беше Захарий, обвинен в намерение да предаде тяхната политика на римляните, и че предателски е проводил хора до Веспасиан с тази цел. Нямаше никакво доказателство или свидетелство за това, в което беше обвинен; но те потвърдиха, че са напълно убедени, че това е така, и желяха тяхното потвърждение да се приеме за достатъчно доказателство.

Когато Захария ясно видя, че нямаше начин да избяга от тях, бивайки коварно привикан пред тях и хвърлен в затвора, но без никакво намерение за законен съдебен процес, той си позволи голяма свобода на езика в това отчаяние за живота си, в което се намираше. Затова се изправи и се присмя на тяхното лъжливо обвинение, и с няколко думи опроверга престъпленията, в които беше обвинен, след което обърна речта си

¹ Сравни с Матей 23:35.

срещу своите обвинители и изброи отчетливо всичките им прегрешения спрямо закона, и силно ги критикува за объркването, до което бяха довели обществените дела: междуременно зилотите зашумяха и много трудно се сдържаха да не изтеглят мечовете си, въпреки че бяха решили докрай да запазят вида и изгледа на съдилище. Те също желяеха от друга страна да изпитат съдиите, дали ще изпълнят това, което беше за тяхна собствена погибел.

Тогава седемдесетте съдии произнесоха своята присъда, че обвиненият човек не е виновен – като избраха по-скоро сами да умрат с него, вместо неговата смърт да бъде върху тях; при което се надигна голяма врява сред зилотите при неговото оправдаване, и всички негодуваха срещу съдиите заради това, че онези не разбраха, че властта им беше дадена само като подигравка. Така двама от най-смелите от тях се спуснаха върху Захария наред храма и го убиха; и когато той падна мъртъв, те се задяваха с него и казаха “Ти имаш също и нашата присъда, и тя ще се окаже по-сигурно оправдаване за теб, отколкото другата.” Също го хвърлиха веднага от храма в долината под него. Нещо повече, удряха съдиите с дръжките на мечовете си като оскърбление, и ги изхвърлиха от двора на храма, и пощадиха живота им не с друга цел, а за да могат когато се разпръснат между хората от града, да станат техни посланници, да им кажат, че са само роби.

КАК ЗИЛОТИТЕ ИЗПЪЛНИХА ПРОРОЧЕСТВОТО¹

(iv:vi:3)

3. . . . и наистина имаше мнозина от юдеите, които напускаха всеки ден и бягаха от зилотите, макар тяхното бягство да беше много трудно, тъй като онези пазеха всеки изход от града и убиваха всеки, когото хванеха там, като приемаха, че отиват при римляните; но който им даде пари биваше пускан, докато само който не им даде нищо биваше сметен за предател. Така крайният резултат беше такъв, че богатите откупиха своето бягство с пари, докато убитите бяха само бедни. Покрай всички пътища също лежах голям брой трупове на куп, и дори много от тези, които толкова ревностно желяеха да избягат, накрая избраха да загинат в града; защото надеждата да бъдат погребани направи смъртта в техния собствен град да изглежда за тях от двете злини по-малката.

Но тези зилоти накрая достигнаха до такава степен на варварщина, че да не позволят погребение дори за онези, които са убити в града, или за онези, които лежах по пътищата; но като че ли се бяха споразумели да унищожат и законите на своята страна, и законите на природата, и когато оскверниха хората със своите нечестиви действия, искаха да замърсят и самото Божество, те оставиха мъртвите трупове да се разлагат под слънцето: и за онези, които погребват някого, беше определено същото наказание, както на тези, които бягаха, което не беше нищо друго, а смърт; като този, който окаже на някой друг услугата да го погребне, сега сам ще се нуждае от гроб. Да кажем с една дума, никое друго благородно чувство не беше изгубено толкова напълно от тях, както милостта; защото това, което беше най-голям обект на съжаление, най-много раздразни тези негодници, и те прехвърляха своя гняв от живите на мъртвите, и от мъртвите на живите. Дори страхът беше толкова голям, че оцелелите наричаха убитите преди тях щастливци, че вече са в почивката си; както и изтезаваните в затворите считаха, че непогребаните мъртви са най-щастливи.

¹ Осъзнавайки, че са излъгани, повечето от едомците напускат града. В същото време римляните продължават своето бавно настъпление през Юдея, разчитайки на междуособната война в Ерусалим да отслаби бунта. Много юдеи се опитват да избягат от идещия холокост; повечето неуспяват.

Така тези хора потъпкаха всички човешки закони, и се присмяха на Божиите закони; а колкото за предсказанията на пророците, те се подиграваха с тях като измамнически лъжи; а тези пророци предсказаха много неща относно [наградите за] добродетелта, и [наказанията за] порока, и когато зилотите нарушиха тези закони, станаха причина за изпълнението на същите тези пророчества върху своята собствена страна: защото имаше определено древно предсказание от онези хора, че градът ще бъде превзет и светилището опожарено чрез война, когато ще настанат заблуди сред юдеите, и че тяхната собствена ръка ще оскверни Божия храм. И така, макар тези зилоти да не вярваха [много] на тези предсказания, те се оказаха средство за тяхното изпълнение.

“ПОСТОЯННОТО КРЪВОПРОЛИТИЕ” НА СИМОН¹

(iv:ix:7-8)

7. . . . Тогава Симон настъпи по цяла Идумея и не само опустоши градовете и селата, но запусти цялата страна; защото освен онези, които бяха напълно въоръжени, той имаше четиридесет хиляди мъже, които го следваха, дотам, че нямаше достатъчно провизии, за да поддържа такова множество. И освен липсата на провизии той беше с варварска нагласа и питаеше голям гняв към този народ, и стана така, че Идумея беше напълно обезлюдена; и както могат да се видят голите дървета, останали без листа след като скакалците минат през тях, така нищо не остана след армията на Симон, освен пустиня. Някои места опожариха, други напълно разрушиха, и каквото порасна в полето или го смачкаха, или го изядоха, и със своите походи те направиха обработваемата земя по-твърда и по-трудна за обработване от пустата земя. Накратко, не остана никакъв белег, че запустените места някога са съществували.

8. Този успех на Симон подбуди наново зилотите; и макар да се страхуваха да излязат на открит бой с него, все пак му устройваха засади в проходите, и уловиха жена му, много хора от нейната прислуга; при което се върнаха в града с радост, като че ли бяха пленили самия Симон, и очакваха тогава, че той ще сложи оръжие и ще ги моли за своята жена; но вместо да се отдаде на жалостиви чувства, той страшно им се ядоса заради това, че са пленили неговата възлюбена жена; затова дойде до стената на Ерусалим и като див звяр, когато е ранен и не може да победи онези, които са го наранили, той изля злобата си на всички срещнати.

Така той залови всички, които бяха излезли от портите на града, било да събират треви или съчки, които бяха невъоръжени и на години; и ги изтезава и ги уби заради неимоверния гняв, в който се намираше, и беше почти готов да вкуси и плътта на техните убити тела. Също отрязва ръцете на мнозина и ги изпрати в града, за да удиви своите врагове, и за да принуди хората да се надигнат на бунт и да изоставят онези, които са заловили жена му. Той също ги накара да кажат на хората, че Симон се е заклел в Бога на вселената, Който вижда всички неща, че ако не му върнат жената, той ще събори тяхната стена и ще наложи същото наказание върху всички граждани, без да пощади никоя възраст и без да прави разлика между виновни и невинни. Тези заплахи толкова силно уплашиха не само хората, но и зилотите също, че му върнаха жената – тогава той омекна и престана със своето постоянно кръвопролитие.

¹ Симон е водач на могъща бунтовническа фракция в Ерусалим, конкурент на зилотите, водени от Елеазар, син на Гион, и на галилейските последователи на Йоан от Гишала.

“БОГ ОБЪРНА СЪРЦАТА ИМ КЪМ НАЙ-ЛОШИЯ СЪВЕТ”

(iv:ix:10-11)

10. . . . Та този Симон, който беше извън стената, причиняваше по-голям страх в хората, отколкото римляните, както зилотите, които бяха отвътре нея бяха по-страшни отколкото другите две заплахи; и по това време пакостните хитрости и дързостта [на Йоан] поквариха галилеяните; защото тези галилеяни бяха издигнали този Йоан, и го бяха направили много силен, който им даде подходяща отплата от властта, която придоби чрез тях; защото той им позволи да вършат всичко, което всеки от тях пожелаеше, докато тяхната склонност за грабене беше ненаситна, както и тяхната ревност за претърсват домовете на богатите; а да убиват мъжете и да изнасилват жените беше за тях развлечение. Те също погълнаха цялата плячка, която взеха, заедно с тяхната кръв, и се отдадоха на женска разпуснатост без да се смущават, докато се наситиха с това: като украсяваха косата си и си слагаха женски дрехи и се нацапваха с мазила: и за да изглеждат женствени, слагаха сенки под очите си и подражаваха не само на украшенията, но и на страстта на жените, и бяха виновни за такава нетърпима нечистота, че измислиха незаконни развлечения от такъв вид.

И така бродеха нагоре-надолу из града, като в бордей, и го оскверниха напълно със своите нечисти действия; и докато лицата им изглеждаха като женски лица, те убиваха с десниците си; и докато походката им беше женствена, те нападаха мъжете и се превръщаха във воители, и изтегляха мечовете си изпод прекрасно оцветените си дрехи, и пробждаха всеки, на когото попадаха. Но Симон очакваше бегълците от Йоан и беше по-крвожадният от двамата: и този, който избягваше от тиранина отвътре стената, биваше погубван от другия, който чакаше пред портите. Така всички опити за бягство и дезертиране към римляните бяха отсечени, ако някой помисляше да стори така.

11. Но войската на Йоан вдигна бунт срещу него; и всички идумейци се отдръпнаха от тиранина и се опитаха да го убият, и това от завист към неговата власт и омраза към неговата жестокост; затова се събраха заедно и убиха много от зилотите, и изгласаха останалите пред себе си в този царски палат, който беше построен от Грапте, която беше роднина на Изатес, царя на Адиавена; идумейците ги нападаха и ги изгониха от там в храма; и се заеха да ограбят Йоановите вещи; защото той беше в този палат и там беше събрал плячката, която беше придобил от своята тирания. През това време множеството от зилоти, които бяха разпръснати из града, се стекоха заедно към храма при другите, които бяха избягали там, и Йоан се приготви да ги изпрати срещу народа и идумейците, които не се страхуваха толкова от тяхното нападение (защото сами бяха по-добри войници от тях), колкото от тяхната лудост, да не би тайно да излязат от храма и да се вмъкнат между тях, и не само да ги убият, но и да подпалят града. Затова се събраха заедно, и главните свещеници с тях, и се съветваха по кой начин да избягнат тяхната атака.

Но Бог беше този, който обърна сърцата им към най-лошия съвет, и така те намислиха такъв лек да се освободят, който беше по-лош и от самата болест. Съответно, за да премахнат Йоан, те решиха да приемат Симон, и сериозно да пожелаят приемането на втори тиранин в града: което решение те изпълниха, и изпратиха Матиас първосвещеника да убеди да дойде при тях този Симон, от който те толкова често се страхуваха преди. Също онези, които бяха избягали от зилотите в Ерусалим, се присъединиха към тази молба до него, от желание да запазят домовете си и своите вещи. Съответно той по един надменен начин им даде своята господарска закрила и влезе в града, за да ги освободи от зилотите. Народът радостно го приветства като

техен спасител и закрилник; но когато влезе със своята войска, той се погрижи да си осигури своята собствена власт, и счете онези, които го поканиха, за също такива врагове както другите, срещу които беше предназначена поканата.

ЕЗЕРА ОТ КРЪВ В ХРАМА

(v:i:3-5)

3. Но сега тиранинът Симон, синът на Гиора, когото хората бяха поканили с надеждата, че ще им помогне в големите затруднения, в които се намираха, който владееше над горния град и върху голяма част от долния, предприе по-силни нападения върху Йоан и неговия отряд, защото бяха под обстрел отгоре; а той беше под тяхното положение, когато ги атакува, както и те бяха под атаките на другите над тях. При което стана така, че Йоан получи и нанесе големи щети, и при това лесно, защото беше притиснат с бой от две страни; и същото предимство, което Елеазар и неговият отряд имаха над него, след като беше под тях, същото предимство имаше и той, чрез своето по-високо разположение над Симон.

При което той лесно отблъсна атаките, които идваха отдолу, само с оръжия, хвърляни с ръце; но беше принуден да отблъсне онези, които хвърляха стрели от храма над него, чрез своите обсадни машини; защото имаше такива бойни оръдия, които хвърляха стрели, и копия и камъни, и при това не в малък брой, чрез което не само се защити от тези, които воюваха срещу него, но уби много повече от свещениците, докато те се занимаваха с техните свещени служби; защото независимо от това, че тези хора бяха безумни с всякакъв тип нечестие, те все още приемаха онези, които желяеха да предложат своите жертвоприношения, макар да се стараеха да претърсват предварително хората от своята собствена страна, и ги подозираха и наблюдаваха; а не се бояха толкова много от чужденци, които, макар да получиха разрешение от тях, колкото и жестоки да бяха, да влязат в този двор, все пак често бяха убивани в тази размирица: защото онези стрелите хвърляни от машините идваха с такава сила, че преминаваха над всички сгради и достигаха дори до олтара и самия храм, и падаха върху свещениците, и върху онези, които се занимаваха със свещените задължения; дотам, че някои хора, които бяха дошли там с голяма ревност от краищата на земята да принесат жертви на това прославно място, което беше считано за свято от цялото човечество,¹ сами падаха пред своите собствени жертви, и поръсваха със своята собствена кръв олтара, който беше почитан сред всички хора, гърци и варвари; докато мъртвите тела на чужденците се смесиха с онези на своята собствена страна, и тези на обикновените хора с трупите на свещениците, и кръвта от всички трупове стоеше като езеро в самите свещени дворове.² И сега, “О, най-окаян граде, какво по-голямо нещастие от това понесе от римляните, когато те дойдоха да те очистят от твоята вътрешна омраза! Защото ти вече не можеш да си място, пригодено за Бога, нито можеш да продължиш да съществуващ, след като стана гробница за телата на твоя собствен народ, и направи святия дом гробница в тази твоя гражданска война! Но дано пак да видиш добри времена, в случай че след това умилостивиш гнева на този Бог, Който причини твоего разрушение.” Но трябва да се въздържа от тези чувства заради правилата на историята, тъй като това не е правилното място за домашни вопли, а за исторически разказ; затова се връщам към действията, които последваха тази размирица.

¹ Както споменава Йосиф Флавий няколко пъти в своя разказ, хората по целия свят са знаели за Ерусалимския Храм: той е бил „считан за свято от цялото човечество.”

² Сравни с Лука 13:1-9.

4. И така имаше три предателски фракции в града, всяка разделена от другата.¹ Елеазар и неговите съучастници, които пазеха свещените първи плодове, излизаха срещу Йоан пияни. Хората на Йоан ограбваха населението и излизаха с голяма ревност срещу Симон. Този Симон си набавяше провизии от града и се биеше против бунтовниците. Затова, когато Йоан беше нападнат от двете страни, той накара мъжете си да се обърнат, да мятат стрелите си върху онези граждани, които идваха срещу него, от покритата галерия, която беше под негов контрол, докато воюваше също срещу онези, които го атакуваха от храма със своите бойни машини; и ако за известно време се освобождаваше от онези, които бяха над него, което се случваше често, заради това, че бяха пияни и уморени, спускаше се с голям брой мъже върху Симон и неговата войска; и това той правеше винаги в такива части на града, до които можеше да достигне, докато запали онези къщи, които бяха пълни с жито и с всякакви други провизии. Същото нещо стори Симон, когато при отстъплението на другия също нападна града; като че ли преднамерено сториха това в услуга на римляните, като унищожиха запасите за обсадата, и така отрязаха жилите на собствената си сила.

Съответно стана така, че всички места, които бяха около храма, бяха изгорени и станаха междинно пусто място, добро за бой от двете страни, и беше изгорено почти всичкото жито, което щеше да бъде достатъчно за дългогодишна обсада. Така бяха превзети поради глада, който щеше да е невъзможен, ако не бяха го причинили чрез тези действия.

5. И сега, когато градът беше хвърлен във война от всички страни, от тези предателски тълпи на нечестивци, хората от града измежду тях бяха като голямо тяло разкъсвано на парчета. Възрастните мъже и жените бяха в такова притеснение от тези вътрешни нещастия, че очакваха римляните и силно се надяваха на война отвън, за да се освободят от своите вътрешни беди. Самите граждани бяха в ужасно смайване и страх; нито имаха някаква възможност да се съветват и да променят своето поведение, нито имаше никакви надежди да постигнат съгласие със своите врагове; нито бягството беше възможно; защото на всички места бяха поставени пазачи, и разбойническите главатари, макар иначе да се биеха едни срещу други, бяха единодушни в убиването на онези, които желаят мир с римляните или са заподозрени в намерение да избягат при тях, като техни общи врагове. Бяха единодушни само в това да убиват невинните.

Шумът от биещите се не стихваше денем и нощем; но воплите на плачещите го надвишаваха; нито имаше никакъв повод за тях да престанат със своите ридания, защото техните беди се стоварваха една върху друга, макар силният ужас, в който бяха, да предотврати техния видим плач; но бивайки принуждавани от своя страх да прикриват своите вътрешни страдания, те се измъчваха вътрешно, без да смеят да отворят устните си в стенания. Нито се оказваше някакво уважение към все още живите от техните роднини; нито се предприемаше никаква грижа за погребението на мъртвите; причината за двете беше това, че всеки се отчая за себе си; защото онези, които не бяха от бунтовниците, нямаха никакви големи желания, понеже очакваха със сигурност скоро да бъдат убити; но колкото до самите бунтовници, те се биеха едни срещу други, докато тъпчеха върху мъртвите тела, докато лежаха на куп едно върху друго, и като изпадаха в обезумяла ярост от тези мъртви тела, които бяха под краката им, ставаха при това още по-жестоки. Нещо повече, те продължаваха да измислят всякакви неща гибелни за тях самите; и когато бяха решени за нещо, го изпълняваха без милост, и не пропускаха никой метод за мъчение или за варварство. . . .

¹ Войските на Елеазар завземат светилището. Последователите на Йоан са държали външната Храмова област (докато се опитват да надвият Елеазар), а хората на Симон са държали повечето от останалата част на града, докато се бият срещу Йоан.

“СИНЪТ ИДВА!”¹

(v:vii:3)

3. . . . Бойните машини, които всички легиони вече бяха приготвили, бяха чудесно замислени; но десетият легион имаше още по-изключителни: онези, които хвърлят стрели и онези, които хвърляха камъни, бяха по-силни и по-далекобойни от останалите, с които те не само отблъсна-ха набезите на юдеите, но изтласкаха онези, които бяха също и на стените. А хвърляните камъни тежаха един талант,² и изминаваха две стадии³ и повече. Ударът от тях по никакъв начин не можеше да бъде удържан, не само от онези, които първи го посрещаха, но и от хората на голямо разстояние зад тях. Колкото до юдеите, в началото те наблюдаваха идването на камъка, защото беше бял на цвят, и по тази причина не само можеше да бъде чул по големия шум, който правеше, но също можеше да се види преди да дойде поради своя блясък; съответно стражите на кулите ги предупреждаваха когато бойната машина стреля и камъкът излиза от нея, и викаха силно на своя местен език, “СИНЪТ ИДВА”;⁴ така че тези, които бяха на пътя му, да се отдръпнат и залегнат; и така като се пазеха, камъкът падаше, без въобще да ги нарани. Но римляните измислиха как да предотвратят това, като оцветяваха в черно камъка, който тогава можеше да се прицелва в тях с успех, тъй като не се виждаше предварително, както преди това; и така убиваха много от тях с един удар. . . .

ЙОСИФ ФЛАВИЙ УКОРЯВА ЮДЕИТЕ⁵

(v:ix:4)

4. Докато Йосиф увещаваше юдеите, много от тях го подиграваха от стената и много го обиждаха; дори някои стреляха по него; но когато не можа да ги убеди чрез такъв откровен добър съвет, той се отнесе до историята на техния собствен народ; и извика силно, “О, окаяни създания! Толкова ли бързо забравяте онези, които ви помогнаха, че да се биете с вашите собствени оръжия и с ръцете си срещу римляните? Кога сме покорявали някой друг народ чрез такива средства? И кога Бог, Който е Създателят на юдейския народ, не ги е възмездявал, когато са бивали онеправдани? Няма ли да се обърнете, и да погледнете към миналото, и да размислите откъде стана така, че се биете с такава ярост, и колко велик Закрилник вие скверно оскърбихте?

¹ По това време римляните под командването на Тит обсаждат града. Елезаровите зилоти се съединяват с Йоановите сили под командването на Йоан, и така сега имало две основни фракции в града. Римляните започват да атакуват града с катапулти.

² Около 45 кг.

³ Около 365 метра.

⁴ След като разглежда различните теории за този странен пасаж, Дж. Стюарт Ръсел предлага следното обяснение: На юдеите трябва да е било добре известно, че голямата надежда и вярата на християните е бързото идване на Сина. Около същото това време, според Хегезил, Св. Яков, братът на нашия Господ, открито заявява в храма, че „Човешкият Син ще дойде с небесните,” и след това подпечатва своето свидетелство със собствена кръв. Изглежда силно вероятно, че в своето предизвикателно и отчаяно богохулство, когато са виждали бялата маса да профучава във въздуха, юдеите са надигали подигравателен вик, „Синът идва,” като подигравка към християнската надежда за Парусията, с която абсурдно са оприличавали чудатия вид на снаряда. (J. Stuart Russell, *The Parousia* [Grand Rapids: Baker Book House, 1887, 1983], p. 482. Твърдението на Хегезил за Яков може да се намери в *The Ante-Nicene Fathers* [Grand Rapids: Eerdmans, 1970 reprint] vol. 8, p. 763).

⁵ Йосиф Флавий се опитва да убеди юдеите да се предадат на римляните (или поне пише такива текстове, за да убеди римляните в своята вяроност). Тази част е важна като обобщение на Божиите исторически присъди срещу Израел.

Няма ли да си спомните изумителните неща извършени за вашите бащи и това свято място, и колко големи ваши врагове бяха подчинени от Него под вас? Аз самият потръпвам като обявявам делата на Бога пред вашите уши, които са недостойни да ги чуят: обаче, вслушайте се в мен, за да бъдете осведомени, че се биете не само срещу римляните, но срещу самия Бог.

В древни времена имаше един Нехао, цар на Египет, който също се наричаше Фараон; той дойде с огромна войска от войници и плени царица Сара, майката на нашия народ. Какво направи тогава Авраам, нашият родоначалник? Дали се защити сам от този оскърбителен човек чрез война, макар да имаше триста и осемнадесет военачалника под себе си и огромна войска под всеки от тях? Вместо това той ги счете за съвсем малобройни без Божията помощ, и само простря своите ръце към това свято място, което вие сега омърсихте, и се позова на Него като на свой непобедим Закрилник, вместо на своята собствена войска. Не беше ли още същата вечер нашата царица върната без никакво оскверняване спрямо нейния съпруг? – докато царят на Египет избяга, украсявайки това място, което вие осквернихте като проляхте върху него кръвта на вашите сънародници; и той също трепереше при сънищата, които видя нощно време, и подари злато и сребро на евреите като на народ, възлюбен от Бога.

Нищо ли да не кажа, или да спомена за преместването на нашите бащи в Египет, които когато бяха под тирания, и паднаха под властта на чужди царе за общо четиристотин години, и можеха да се защитават чрез война и чрез бой, въпреки това не направиха нищо, но се предадоха на Бога? Има ли някой, който да не знае, че Египет беше смазан от всякакви диви зверове и погълнат от всякакви болести? Как тяхната земя не раждаше своите плодове? Как Нил пресъхна; как десетте язви на Египет следваха една след друга? И как по този начин, нашите бащи бяха изпратени под стража, без никакво кръвопролитие, и без да се впускат в никакви опасности, защото Бог се отнасяше към тях като към Свои избрани слуги?

Нещо повече, не пъшкаше ли Палестина под разорението, което направиха асирийците, когато отнесоха нашия свещен ковчег? Както направиха със своя идол Дагон, и както направи целият народ, който го отнесе, как бяха поразени с гнусна болест в скритите части на телата им, как и червата им излязоха с това, което бяха яли, докато онези ръце, които го бяха откраднали, не бяха принудени да го върнат, при това със звука на кимвали и на тъпанчета и други дарове, за да умилостивят гнева на Бога заради оскверняването на Неговия свят ковчег. Тогава Бог стана нашият военачалник и извърши тези велики неща за нашите бащи, и това не защото те се занимаваха с война и бой, но предадоха на Него да отсъди относно техните дела.

Когато Сенахериб, царят на Асирия, доведе със себе си цяла Азия и обсади този град с войската си, дали падна от човешки ръце? Не бяха ли тези ръце издигнати към Бога в молитва, без да държат оръжия, когато Божий ангел погуби тази огромна войска за една нощ? Когато асирийският цар, като стана на следващия ден, намери сто осемдесет и пет хиляди мъртвци, с остатъка от своята армия избяга от евреите, макар да бяха невъоръжени и не го гонеха! Също сте запознати с робството, под което бяхме във Вавилон, където хората бяха пленници седемдесет години; въпреки това не бяха освободени отново преди Бог да направи Кир Свое благодатно оръдие за изпълнението на това: така те бяха освободени от него и отново възстановиха поклонението пред своя Освободител в Неговия храм.

И да говорим общо, не можем да се сетим за пример, където нашите бащи спечелиха някакъв успех чрез война, или не спечелиха, когато без война се посвещаваха на Бога. Когато си седяха в къщи, побеждаваха, като угаждаха на своя Съдия; но когато излизаха на война, винаги биваха разочаровани: например, когато царят на Вавилон обсади точно този град, и нашият цар Седекия воюва против него,

обратно на предсказанията, които му се дадоха от пророк Еремия, накрая беше взет в плен и видя града и храма разрушени. А колко по-голяма беше съдържаността на този цар от тази на вашите настоящи водачи, и колко съдържани бяха хората под него, отколкото сте вие сега! Защото когато Еремия извика силно колко много им е гневен Бог заради техните престъпления, и им каза, че ще бъдат взети в плен, ако не предадат града, нито царят, нито народът го убиха; но колкото до вас (да пропусна това, което направихте в града, което не съм способен да опиша така, както заслужава вашето нечестие), вие ме обиждате и стреляте по мен, по човека, който само ви увещава да се спасите, раздразнени, когато ви се напомня за вашите грехове, и не можете да понесете самото споменаване на онези престъпления, които всеки ден извършвате. За друг пример, когато Антиох наречен Епифан, се разположи против този град, и беше виновен за много хули против Бога, и нашите бащи го посрещнаха с оръжие, тогава бяха убити в битката, този град беше плякосан от враговете ни, а нашето светилище беше запустено за три години и шест месеца.¹ И защо е нужно да давам повече примери! Наистина, кое предизвика армията на римляните срещу нашия народ? Не е ли нечестият на неговите обитатели? Откъде произлезе нашето робство? Не дойде ли заради размириците сред нашите предци, когато безумието на Аристовул и Хиркан и нашите взаимни раздори доведоха Помпей срещу този град, и когато Бог сведе под властта на римляните хората, които са недостойни за свободата, на която се наслаждавахме? Затова след обсада от три месеца бяха принудени да се предадат, макар да бяха виновни за такива престъпления спрямо нашето светилище и нашите закони, както и вие, и то докато имаха много по-големи възможности да воюват, отколкото вие имате. Не знаете ли до какъв край стигна Антигон, синът на Аристовул, под чието царуване Бог определи този град да бъде превзет отново заради престъпленията на народа? Когато Ирод, синът на Антипатър, доведе срещу нас Сосий, а Сосий доведе срещу нас римската войска, тогава те бяха обкръжени и бяха обсадени шест месеца, и като наказание за техните грехове бяха победени и градът беше плякосан от врага.

Така изглежда, че на нашия народ никога не са давани оръжия, а винаги сме предавани на враговете и побеждавани; защото предполагам, че тези, които обитават това свято място, трябва да предадат всичко на Бога и винаги да отказват човешка помощ, като предадат себе си на своя Съдия, който е свише. Колкото до вас, какво направихте от онези неща, които са заповядани от нашия Законодател? И какво не сторихте от онези неща, които той осъди! Колко по-нечестиви сте вие от онези, които бяха толкова бързо победени! Вие не се срамувате дори от греховете, които обикновено се вършат скрито; имам предвид кражби, и предателски заговори срещу хора, и прелюбодеяния. Вие се карахте за грабежи и убийства, и изобретихте непознати начини на нечестие. Дори самият храм стана вместилище на всичко това, и това божествено място е замърсено от ръцете на хората от нашата собствена страна; мястото, което беше почитано от римляните, когато беше надалеч от тях, когато нарушиха много от техните собствени обичаи, за да сторят място на нашия закон.²

И, след всичко това, очаквате ли Този, Когото толкова нечестиво оскърбихте, да бъде ваш закрилник? Със сигурност имате право да бъдете просители, и да Го призовете да ви помага, толкова чисти са вашите ръце! Такива ръце ли издигна вашия цар [Езекия] в молитва към Бога срещу царя на Асирия, когато Той погуби тази голяма войска за една нощ? И такива големи нечестия ли сториха римляните като царя на Асирия, че да имате основание да се надявате за подобно възмездие върху тях? Не прие ли този цар пари от нашия цар при условие да не погубва града, и въпреки клетвата,

¹ Забележете: 42 месеца. Периодът от назначаването на Веспасиан от Нерон до разрушаването на Храма (30 август 70 от Хр.), също е около 42 месеца.

² Сравни с бележка 21 по-горе.

За падението на Ерусалим

която беше положил, дойде да изгори храма? Докато римляните не изискват повече от обичайния данък, който нашите бащи са плащали на техните бащи; и когато веднъж си го вземат, не желаят нито да разрушават града, нито да докосват неговото светилище; та дори ще позволят на вашето потомство да бъде свободно, и вашите притежания ще са сигурни, и ще запазят вашите святи закони ненарушими за вас.

И е очевидна лудост да очакваме, че Бог ще се яви по същия начин благоразположен към нечестивите, както към праведните, след като Той знае, че подобава да се наказват веднага хората за техните грехове, и затова строши силата на асирийците същата нощ, когато установиха своя лагер. Защото ако Той е отсъдил, че нашият народ е достоен за свобода, или римляните за наказание, той щеше веднага да нанесе наказание върху онези римляни, както направи върху асирийците, когато Помпей започна да се занимава с нашия народ, или когато след него Сосий дойде срещу нас, или когато Веспасиан запусти Галилея, или сега когато Тит веднага обсади града; но Магнус и Сосий не само да не пострадаха нищо, но превзеха града; както Веспасиан си тръгна от войната срещу вас за да получи империята; а колкото до Тит, онези извори, които преди бяха почти пресъхнали докато бяха под ваша власт, откакто той дойде, бликат по-изобилно отколкото преди; съответно знаете, че Силоам, както всички други извори, които бяха извън града, досега съхнаше, че водата се продаваше за цена; докато сега имат такова изобилие от вода за вашите врагове, което е достатъчно не само да пият, те и добитъкът им, но и да напояват своите градини. Същото чудно знамение преживяхте преди, когато споменатият преди цар на Вавилон воюва срещу вас, когато превзе града и изгори храма; като все още вярвам, че юдеите от онова време не са били толкова безбожни както сте вие.

При което не мога да направя друго, освен да предположа, че Бог е напуснал Своето светилище и стои на страната на онези, с които воювате. Дори човек, ако е добър, ще избяга от нечист дом и ще намрази онези, които са в него; а вие се убеждавате, че Бог ще стои с вас във вашите нечестия, Бог, Който вижда всички тайни неща и чува това, което се пази в най-голяма тайна! И така какво е онова престъпление, моля ви, което е скрито между вас, или е потулено от вас! Та има ли нещо, което да не се знае и от враговете ви! Защото вие показвате вашите престъпления по един надут начин, и се състезавате един с друг кой ще бъде по-нечестив от другия, и открито се хвалите с вашата неправда, като че ли е добродетел!

Но има възможност да оцелеете, ако желаете да я приемете, и Бог лесно се примирява с онези, които изповядват своите грехове и се покаяват от тях. О, вие коравосърдечни нещастници! Хвърлете всички оръжия и се смилете над вашата страна, която вече се разпада; върнете се от нечестивите си пътища и почетете достойнството на този град, който вие ще предадете, на този превъзходен храм с даровете на толкова много страни в него. Кой може да понесе да бъде първият, който ще запали този храм! Кой може да желае тези неща да изчезнат! И има ли нещо, което повече да заслужава да бъде запазено, о безчувствени твари, и по-глупави от самите камъни!

И ако не можете да видите тези неща с прозорливи очи, все пак се смилете за вашите семейства и поставете пред всяко едно от очите си вашите деца, жени и родители, които постепенно ще бъдат погубени или от глад, или от война. Аз осъзнавам, че тази опасност ще достигне до моята майка, и жена, и до моето семейство, което по никакъв начин не е нископоставено, и дори е било много видно в миналото; и може би вие си представяте, че само заради тях аз ви давам този съвет; ако това е всичко, убийте ги; не, вземете моята собствена кръв като награда, ако тя може да осигури вашето оцеляване; защото съм готов да умра, само вие да се върнете към здравия разум след моята смърт.”

УЖАСИТЕ НА ГЛАДА

(v:x:3)

3. И това беше окаяно положение, и гледка, която с основание предизвика сълзи в нашите очи, как хората оцеляваха според своята храна, докато по-могъщите имаха повече от достатъчно, а по-слабите плачеха (заради липсата ѝ). Но гладът беше по-тежък и от останалите страдания, и за нищо друго той не е така разрушителен, както за благоприличието; защото това, което иначе беше достойно за почит, в този случай беше презирано; дотолкова, че деца изтръгваха самите хапки от устата на бащите си, и още по-печално, така правеха майките със своите бебета; и когато тези, които им бяха най-скъпи, загиваха под ръцете им, те не се срамуваха да им отнемат последните хапки, които можеха да запазят живота им; и докато ядяха по този начин, не се криеха: но размирници идваха върху тях отвсякъде, и грабваха от тях това, което те самите бяха взели от други: защото когато видеха някоя къща, че е затворена, това беше за тях сигнал, че хората в нея имат някаква храна; при което разбиваха вратата, нахлуваха в нея и вземаха късове от това, което ядяха, почти от самите им гърла, и това насила; старците, които силно стискаха храната си, биваха бити; и ако жените скриваха това, което имаха в ръцете си, косите им биваха изскубвани заради това; нито се показваше някаква милост към старците или към бебетата, но вдигаха от земята децата, когато те увисваха на хапките, които бяха взели, и ги отърсваха на земята; но бяха още по-варварски жестоки към онези, които се противяха на нахлуването и направо поглъщаха това, което онези щяха да вземат, като че ли са били несправедливо лишени от своето право.

Също измисляха ужасни методи за мъчение, за да открият къде има някаква храна, и те бяха следните: запушваха отходните канали на интимните части на нещастните окаяници и забиваха остри колове в техните задни части! И човек беше принуден да понесе това, за което е ужасно дори да се слуша, за да го накарат да признае, че имал един хляб, или че е открил шепа скрит ечемик; и това ставаше когато самите мъчители не бяха гладни; защото нещата биха били по-малко варварски, ако необходимостта ги притискаше; но правеха това за да упражняват своето безумие, и за да си приготвят провизии за следващите дни.

Тези хора отиваха също да пресрещат онези, които през нощта се промъкваха извън града чак до римските стражи, за да събират диви растения и билки; и когато тези хора си мислеха, че са се отървали от врага, тези ограбваха от тях това, което носят със себе си, дори когато постоянно ги умолявали, и то като призовавали страшното име на Бога, да им върнат някоя част от това, което са си донесли; но те не им давали ни най-малката трохичка; и онези трябвало да бъдат доволни, ако били само ограбвани, а не също убити.

НАЙ-ЛОШОТО ПОКОЛЕНИЕ

(v:x:5)

5. Затова е невъзможно да се посочи отделно всеки случай на нечестието на тези хора. Затова тук накратко ще изразя своето мнение: – Че от началото на света никой друг град е понесъл някога такива нещастия, нито някоя епоха е раждала някога поколение, което да е по-отдадено на нечестието, отколкото беше това поколение. . . .

БРОЙ НА РАЗПЪВАНИЯТА: 500 НА ДЕН

(v:xi:1-2)

1. Така че сега насипите на Тит бяха напреднали значително, независимо от това, че неговите войници бяха силно затруднени от стената. Тогава той изпрати група конници и им заповяда да дебнат онези, които излизат в долините да събират храна. Някои от тях наистина бяха боеспособни мъже, които не се задоволяваха с онова, което бяха взели чрез грабеж; но по-голямата част от тях бяха бедни хора, които бяха възпирани да не дезертират заради загрижеността за своите роднини; защото не можеха да се надяват да избягат заедно със своите жени и деца, без знанието на бунтовниците; нито можеха да си помислят да оставят тези близки да бъдат убити от разбойниците заради тях: не, тежкият глад ги направи смели да излизат така; защото не остана нищо друго, освен като се крият от бунтовниците, да бъдат пленени от врага; и когато щяха да бъдат пленени, биваха принудени да се защитават, от страх да не бъдат наказани; и след като са се защитавали, смятаха, че е твърде късно да молят за пощада; така че първо биваха бичувани, след измъчвани с всякакви мъчения преди да умрат, и накрая бяха разпъвани пред градската стена.

Тази отвратителна процедура накара Тит силно да ги съжали, докато залавяха всеки ден петстотин юдеи; дори някои дни хващаха повече; но на него не му изглеждаше безопасно да пусне онези, които бяха пленени насила; а да постави пазачи над толкова много означаваше, че пазачите им ще бъдат безполезни за него. Основната причина, поради която той не забрани тази жестокост, беше тази, че се надяваше юдеите да се предадат от тази гледка, от страх да не бъдат самите те подложени на същото жестоко отношение. Така войниците от гнева и омразата, която носеха към юдеите, капо подигравка приковаваха на кръстове заловените, един по един начин, друг по друг; докато тяхното множество стана толкова голямо, вече нямаше място за кръстовете, нито кръстове за телата.

2. Но бунтовниците бяха толкова далеч от покаяние при тази тъжна гледка, че напротив, напра-виха множеството да повярва обратното, защото доведоха на стената близките на онези, които бяха избягали, заедно с такива хора, които желяеха да избягат към сигурността, която им предлагаша, и им показаха какви нещастия са изпитали избягалите при римляните; и им казаха, че заловените били молители, а не взети в плен. Тази гледка накара много от онези, които желяеха силно да избягат, да останат в града, докато истината стана известна; все пак някои от тях наистина избягаха веднага към сигурно наказание, считайки смъртта от своите врагове за по-спокоен край, отколкото тази от глада. . . .

“С ОЧИ КЪМ ХРАМА”

(v:xii:3-4)

3. Така сега всяка надежда за бягство беше отсечена от юдеите, заедно с тяхната свобода да излизат от града. Тогава гладът се увеличи и поглъщаше хора с цели домове и семейства; горните стаи бяха пълни с жени и деца, които умираха от глад; а улиците на града бяха пълни с мъртвите тела на възрастните; децата и юношите също се скитаха по пазарите като сенки, подути от глад, и падаха мъртви където тяхната нещастна участ ги сполетяваше. Колкото до тяхното погребение, тези, които сами бяха болни, не можеха да сторят това; а онези, които бяха здрави и добре, се въздържаха от това заради големия брой на онези мъртви тела, и от несигурността кога и те самите ще умрат, защото много умряха докато погребваха други, и много отидоха в своите

ковчези преди смъртният час да е дошъл! Нито имаше някакво оплакване при тези нещастия; нито се чува някакви скръбни жалби; но гладът разстрои всички нормални страдания; защото онези, които тъкмо умираха, гледаха със сухи очи и отворени уста към другите, които вече бяха отишли в своята почивка преди тях.

Също една дълбока тишина, и нещо като мъртвешка нощ, беше обхванала града; докато все още разбойниците бяха по-опасни отколкото бяха тези нещастия сами по себе си; защото отваряха с взлом онези домове, които не бяха друго освен гробове на мъртви тела, и ги ограбваха; и отнасяйки дрехите от телата, излизаха със смях, и опитваха остриетата на своите мечове върху труповете; и за да докажат характера си, пронизваха онези, които лежаха все още живи на земята; но колкото до онези, които ги умоляваха да ги убият с меч, те бяха твърде горди, за да удовлетворят тяхната молба, и ги оставиха да умрат от глад. Сега всеки един от тях умираше с очи към Храма, и оставяха бунтовниците живи зад себе си. А бунтовниците в началото дадоха заповеди мъртвите да бъдат погребвани на обществени разноски, защото не издържаха на миризмата на мъртвите им тела. Но след това, като не можеха да правят това, хвърляха ги от стените в долините под тях.

4. Обаче, когато Тит, като обикаляше из тези долини, ги видя пълни с мъртви тела и силното разлагане около тях, нададе вопъл; и протягайки ръцете си към небето призова Бог да бъде свидетел, че това не беше негово дело: такова беше тъжното положение на самия град. Но римляните силно се радваха, тъй като никой от бунтовниците не можеше сега да прави набези извън града, защото те самите бяха недоволни; и гладът вече докосваше и тях. Освен това тези римляни имаха изобилие от жито и други стоки от първа необходимост от Сирия и от съседните провинции; много от които стояха близо до градската стена и показваха на хората колко големи количества от провизии имаха, и така караха врага да усеща глада още повече с голямото изобилие, дори до ситост, което сами имаха.

Но тъй като бунтовниците все още не показваха никаква склонност да се предадат, Тит, от съжаление към останалите хора и от силно желание да спаси онова, което все още беше останало от тези нещастия, започна отново да издига своите насипи, макар материалите за тях да бяха трудни за намиране; защото всички дървета около града бяха вече отрязани за предишните насипи. Но войниците донесоха със себе си други материали от разстояние на деветдесет стадии, и с тях издигнаха насипи на четири части, много по-големи от предишните, макар това да беше направено само при кулата на Антония. . . .

УБИЙСТВОТО НА ПЪРВОСВЕЩЕНИКА

(x:xiii:1)

1. Съответно Симон не искаше да остави Матиас, чрез когото завладя града, да се отърве без мъчение. Този Матиас беше синът на Боетус, и беше един от главните свещеници, много верен на народа и с голяма почит сред него: когато множеството беше разтревожено от зилотите, между които се числеше Йоан, той убеди хората да приемат този Симон да дойде да им помогне, като нямаше никакви уговорки с него нито очакваше някакво зло от него. Но когато Симон дойде и постави града под своята власт, той счете онзи, който ги посъветва да го приемат, за свой враг наравно с останалите, като счете този съвет само за доказателство за неговата наивност: така нареди да го доведат пред него и го осъди да умре заради това, че е на страната на римляните, без да му даде възможност да се защити. Осъди също трите му сина да умрат с него: колкото до четвъртия, онзи попречи на това, като избяга преди това при

Тит. И когато той молеше да бъде убит преди своите синове, и това като благоволение заради това, че е осигурил вратите на града да бъдат отворени за него, той нареди да бъде убит последен от всички тях: така той не беше убит докато не видя убиването пред очите му на неговите синове, и всичко това беше показано пред римляните; защото Симон даде това поръчение на Анан, синът на Бамад, който беше най-варварски от всичките му стражи. Той също му се подиграваше, и му каза, че сега ще може да види дали онези, към които е възнамерявал да премине, ще му се притекат на помощ: и още той забрани техните мъртви тела да бъдат погребани.

След убийството на тези един свещеник, Ананий, синът на Масамбул, виден човек, както също и Аристей, книжникът на Синедриона и роден в Емаус, и с тях петнадесет известни мъже сред народа, бяха убити. Също хвърлиха бащата на Йосиф Флавий в затвор и публично обявиха, че никой гражданин не трябва да говори с него, нито да общува с него поради страх, че той ще ги предаде. Също убиха онези, които оплакаха тези мъже, без съд и присъда.

“БОГ ОСЪДИ ЦЕЛИЯ НАРОД”

(v:xiii:4-6)

4. При това някои от дезертъорите, като нямаха друг изход, скочиха веднага от стената, докато други от тях излязоха от града с камъни, като че ли ще ги бият; но след това, те избягаха при римляните: но тук по-лоша съдба ги сполетя, отколкото тази, която намериха в града; и те се срещнаха с по-бърза смърт заради твърде голямото изобилие, което имаше сред римляните, отколкото можеха да срещнат от глада сред юдеите; защото когато дойдоха първо при римляните, те бяха подути от глада, и се бяха издули като хора с воднянка; след което те изведнъж препълниха тези тела, които преди това бяха празни, и така се пръснаха на парчета, с изключение само на онези, които бяха достатъчно опитни, за да ограничат своя апетит, и постепенно вкараха храна в телата си, които не бяха навикнали на това.

Но още едно нещастие сполетя онези, които така оцеляха; защото между сирийските дезертъори се намери един човек, който беше заловен да събира парченца злато от изпражненията от коремите на юдеите; защото когато излизаха, дезертъорите поглъщаха такива парчета злато, както ви казахме преди; и заради тях бунтовниците ги претърсваха целите; защото имаше голямо количество злато в града, дотолкова, че колкото се продаваше сега [в римския лагер] за дванадесет атика [драхми], толкова беше продавано преди за двадесет и пет; но когато този замисъл беше разкрит при един случай, слухът за него изпълни техните няколко лагера, че дезертъорите излизат при тях пълни със злато. Затова множеството на арабите, заедно със сирийците, разсичаха онези, които идваха като молители, и претърсваха коремите им. Според мен никое нещастие върху юдеите не беше по-страшно от това, след като за една нощ около две хиляди от тези дезертъори бяха така разсечени.

5. Когато до Тит достигна новината за тази нечестива практика, той искаше да окове онези, които бяха виновни за нея и да ги разстреля, и би го направил, ако техният брой не беше толкова голям, и ако онези, подлежащи на това наказание не бяха толкова много, повече от хората, които бяха убили. Но той свика командирите на помощните войски, които имаше при себе си, както и командирите на римските легиони (защото някои от неговите собствени войници също бяха виновни за това, както той беше уведомен), и изрази голямо възмущение срещу тях и им говори както следва: – “Какво! Направил ли е някой от моите собствени войници такова нещо като това от несигурната надежда за печалба, без да вземат под внимание техните собствени оръжия, които са

направени от сребро и злато? Нещо повече, не започнаха ли арабите и сирийците да си позволяват твърде много и да задоволяват своите апетити с войни, и тогава поради варварството си да убиват хора, и от омраза към юдеите приписват това на римляните?” – защото за тази нечестива практика беше казано, че се разпространила също сред някои от неговите собствени войници. Тогава Тит заплаши, че ще осъди такива хора на смърт, ако някой от тях бъде разкрит, че е толкова безочлив, че да прави това отново: нещо повече, той заповяда на легионите, да разследват заподозрените и да ги довеждат при него; но стана ясно, че сребролюбието беше по-силно от всеки страх от наказание, а силното желание за печалба е естествено за хората, и никоя страст не е толкова дръзка, както пожеланието, иначе такива страсти имат определени задръжки и се подчиняват на страха; но в действителност Бог беше този, който осъди целия народ, и обърна в тяхно погубление всеки ход, който беше предназначен за тяхното оцеляване.

И така, това, което беше забранено от Цезар под такава заплаха, беше вършено тайно срещу дезертърите, и тези варвари все още излизаха тайно и посрещаха бегълците преди някой да ги види, и оглеждайки се около себе си да се уверят, че никой римлянин не ги дебне, разсичаха ги и изкарваха тези мръсни пари от техните вътрешности; които пари се намираха все пак в малцина от тях, докато повечето биваха убити само с надеждата, че ще има нещо в тях, което отвратително действие накара мнозина бегълци да се върнат обратно в града.

6. Колкото до Йоан, когато вече не можеше да обира хората, се обърна към светотатство и претопи много от свещените съдове, които бяха дадени на храма; както и много от тези съдове, които бяха необходими за служителите на светите неща, котлите, съдовете и масите; той дори не се въздържа също от онези кани, които бяха изпратени на тях от Август и неговата жена; защото римските императори винаги са почитали и украсявали този храм; докато този човек, който беше юдеин, взе подареното от чужденци; и каза на онези, които бяха с него, че е правилно за тях без страх да използват божествени неща, докато се бият за Божеството, и че тези, чиято война е за храма, трябва да се издържат от храма, поради което той изпразни съдовете от това свещено вино и масло, което свещениците пазеха, за да бъде изливано на жертвите чрез всеизгаряне, и което лежеше във вътрешния двор на храма, и го раздаде на множеството, които като се помазаха и се напиха, използваша [всеки от тях] над хин¹ от тях: и тук мога само да изразя своето мнение, и какво ми налага да пиша загрижеността, под която се намирам, и това е следното:

Предполагам, че ако римляните се бяха още забавили да дойдат срещу тези разбойници, градът или щеше да бъде погълнат от земята под тях, или да бъде наводнен от вода, или да бъде разрушен от такъв гръм, от какъвто погина страната Содом, защото той беше родил поколение от хора много по-безбожни от онези, които понесоха такива наказания; защото заради тяхното безумие всички хора бяха погубени.

ЕРУСАЛИМ СТАВА ПУСТИНЯ

(vi:i:1)

1. Така нещастията на Ерусалим ставаха все по-големи и по-големи със всеки ден, и бунтовниците бяха все повече разгневени заради бедствията върху тях самите, дори когато гладът ги нападна, след като беше нападнал народа. И наистина множеството от трупове, които лежаха едни връз други на купове, беше ужасна гледка и издаваше противна воня, която беше пречка за онези, които желяха да правят набези

¹ Древна еврейска мярка за течности, равна на около 5,7 литра.

извън града и да се бият с римляните: но колкото до хората, които излизаха в боен ред, които вече бяха свикнали на десет хиляди убийства, и трябваше да тъпчат върху тези мъртви тела, докато маршируваха, те не бяха уплашени, нито съжалиха хората, докато маршируваха върху тях; нито счетоха това оскърбление към умрелите за някаква зла поличба за себе си; но тъй като десниците им вече бяха замърсени с убийството на техните собствени сънародници, и в това състояние излизаха да се бият с чужденци, според мен те оскърбиха самия Бог, като че ли е твърде муден да ги накаже; защото войната не се развиваше така, като че ли имат някаква надежда за победа; защото те дивашки тържествуваха в това безнадеждно отчаяние, в което вече се намираха.

И сега римляните, макар да бяха силно затруднени при събирането на своите материали, издигнаха своите валове за двадесет и един дена след като отсякоха всички дървета в страната около града, и това в радиус от около деветдесет стадии, както вече казах. И наистина, самата гледка на страната беше печално нещо; защото онези места, които преди бяха украсени с дървета и приятни градини, сега станаха пустош по всякакъв начин, и дърветата бяха отсечени: нито можеше някой чужденец, който преди е виждал Юдея и най-красивите предградия на града, и сега го виждаше като пустиня, да прави друго освен да плаче и тъжно да ридае при тази огромна промяна; защото войната унищожи всякаква красота; дори ако някой, който е познавал това място отпреди, би дошъл тук сега, нямаше да го познае отново; дори вече да достига града, все още щеше да се оглежда за него.

“БОГ БЕШЕ ТОЗИ, КОЙТО ПРИЧИНИ ТОЗИ ОГЪН”

(vi:ii:1)

1. И сега Тит нареди на своите войници, които бяха с него, да подкопаят основите на кулата Антония, и да приготвят проход за неговата армия да се изкачи; докато сам нареди Йосиф да му бъде доведен (защото беше уведомен, че в същия ден, който беше седемнадесетият ден на Панем [Гамуз], жертвата, наречена “Всекидневната Жертва,” е прекъсната, и не е принесена на Бога поради липса на хора, които да я принесат, и че хората бяха силно разтревожени заради това,) и му заповяда да каже същите неща, които беше казал преди, на Йоан, че ако има някаква злонамерена склонност да се бие, може да излезе с колкото иска мъже от своите да се бие, без опасност да разрушат нито града или храма; но не желае да осквернява храма, нито по този начин да обижда Бога. Да принесе, ако благоволи, жертвите, които сега са преустановени, чрез някой от юдеите, когото той би посочил. При което Йосиф се изправи на такова място, откъдето да може да бъде чуто не само от Йоан, но и от много други, и тогава им обяви каквото му е заръчал Цезар, и това на еврейски език. Така той усърдно ги умоляваше да пощадят своя собствен град и да предотвратят този пожар, който вече обхващаше храма, и да принесат своите обичайни жертвоприношения към Бога в него. При тези негови думи голяма тъга и тишина настана сред народа. Но самия тиранин отправи много обиди към Йосиф, заедно с проклетия; и накрая добави и това, че никога не се е страхувал от превземането на града, защото това е Божият собствен град.

В отговор на това Йосиф каза така, със силен глас: – “Наистина, ти си пазил този град прекрасно чист заради Бога! Храмът също продължава да бъде напълно неосквернен! Нито си виновен за някакво нечестие срещу Него, на Чиято помощ се надяваш! Той все още приема своите обичайни жертвоприношения! Какъв долен негодник си ти! Ако някой те лиши от всекидневната ти храна, ти ще го счетеш за свой враг; но се надяваш да имаш за свой поддръжник в тази война Бога, Когото си лишил

от неговото вечно поклонение! И приписваш тези грехове на римляните, които и сега се грижат да спазват нашите собствени закони, и почти заставят да бъдат все още принасяни на Бога тези жертви, които заради теб са преустановени! Кой може да се въздържи от стенанията и плача от грозната промяна, която е направена в този град? След като самите чужденци и врагове сега поправят това нечестие, което ти си причинил; докато ти, който си юдеин и си бил обучен в нашите закони, си станал по-голям враг на тях, отколкото другите! Но въпреки това, Йоане, никога не е непочтено да се покаем и да поправим сгрешено-то, дори в най-крайните случаи. Ако имаш намерение да спасиш този град, имаш пред себе си случая на Ехония, юдейския цар, който, когато царя на Вавилон воюва против него, сам излезе от този град преди да бъде превзет, и така се подложи на доброволен плен със своето семейство, за да не бъде предадено светилището на врага, и за да не види Божия дом опожарен; поради което е честван сред всичките юдеи в техните свещени възпоменания, и неговата памет стана безсмъртна, и ще бъде предадена свежа на нашето потомство през всички времена. Това, Йоане, е превъзходен пример в такова опасно време; и аз смея да ти обещавам, че римляните все още ще ти простят.

И забележи, че аз, който те увещавам така, съм човек от твоя собствен народ; аз, който съм юдеин, ти обещавам това. И ще ти подобава да размислиш кой съм аз, дете ти давам този съвет, и откъде съм аз; защото докато съм жив никога няма да бъда в такова робство, че да се откажа от своя собствен род, или да забравя законите на нашите предци. Ти пак се възмущаваш на мен, и вдигаш голяма врява заради мен, и ме обиждаш; наистина не мога да отрека, че съм достоен за по-лошо отношение от това, защото противно на съдбата отправям тази покана към теб, и смея да налагам освобождение върху онези, които Бог е осъдил.

И има ли някой, който да не знае какво съдържат в себе си писанията на древните пророци – особено това пророчество, което точно сега ще бъде изпълнено върху този нещастен град – защото те предсказаха, че този град ще бъде превзет, когато някой започне клането на своите собствени сънародници! И не са ли сега градът и целият храм пълни с мъртвите тела на твоите сънародници? Следователно именно Бог е Този, Който предизвика този пожар, да изчисти този град и храма чрез римляните, и да изкорени този град, който е пълен с вашите осквернявания.”

ЕДНА МАЙКА СТАВА ЧОВЕКОЯДЕЦ¹

(vi:iii:3-4)

3. Така броят на онези, които погинаха от глада в града, беше огромен, и нещастията, които преживяха, не могат да се изкажат; защото ако някъде се появеше и сянка на някаква храна, избухваше война, и най-близките приятели се впускаха в бой един с друг за нея, отнемайки един от друг най-мизерните средства за живота. Хората не вярваха, че умиращите нямат храна; но разбойниците ги претърсваха докато издъхват, да не би някой да е скрил храна в пазвата си и да се преструва на умиращ; дори самите разбойници зееха от глад и се скитаха олюляващи се и залитащи като бесни кучета, и облягайки се на вратите на къщите като пияници; те също се втурваха в същите тези къщи заради голямата нужда, в която бяха, два или три пъти за един и същи ден. Нещо повече, техният глад беше толкова нетърпим, че ги принуждаваше да дъвчат всичко, докато събираха такива неща, каквито и най-гнусните животни не биха докоснали, и ги ядяха; нито се въздържаха накрая от пояси и обувки; и самата кожа по

¹ Сравни с Второзаконие 28:53-57; 4 Царе 6:26-29; Еремия 19:9. Плачът на Еремия 4:10; Езекиил 5:10.

щитовете извадиха и изгризаха: дори стиските старо сено станаха храна за някои; а други събираха коренчета и продаваха много малко тегло от тях за четири атика [драхми].

Но защо описвам срамното безочие, до което гладът доведе хората да ядат неодошевени неща, като смятам да разкажа един факт, какъвто никоя история не разказва, нито сред гърците, нито сред варварите! Ужасно е да говоря за това, и невероятно, когато то е чуто. Дори умишлено пропуснах това наше бедствие, за да не предам на потомството това, което е толкова злокобно, но понеже имам безброй свидетели за него в моето собствено време; и освен това, моята страна не би ми била благодарна, ако скривам нещастията, които тя е преживяла през това време.

4. Имаше една жена, която живееше отвъд Йордан, нейното име беше Мария; баща ѝ беше Елеазар, от селото Ветезув, което означава *Домът на Исоп*. Тя беше известна със своя род и своето богатство, и беше избягала в Ерусалим с останалата част от множеството, и заедно с тях беше обсадена там по това време. Другите вещи на тази жена вече бяха ограбени; имам предвид тези, които донесе заедно със себе си от Перес и пренесе в града. Това, което беше събрала освен другото, както и храната, която успя да спести, също беше отнесено от грабливите стражи, които идваха всеки ден в нейната къща с това намерение. Това постави бедната жена в много голямо страдание, и с честите обиди и клетви, които тя отправи към тези грабливи разбойници предизвика техния гняв към себе си, но никой от тях, или от възмущението, което беше породила срещу себе си, или от съжаление към нейната участ, не я уби; и ако имаше някаква храна, тя разбра, че нейният труд ще е за други, а не за нея; и сега за нея стана невъзможно да намери по някакъв начин повече храна, докато гладът пронизваше дори вътрешностите ѝ и мозъка на костите ѝ, когато нейното страдание беше пламнало до степен отвъд самия глад; нито тя взе предвид друго нещо, освен своето страдание и нуждата, в която беше.

Тогава тя предприе най-неестественото нещо; и като сграбчи сина си, който беше дете, сучещо от гърдите ѝ, тя каза, “О, ти нещастно дете! За кого ще те запазя в тази война, този глад и този бунт? Колкото до войната с римляните, ако те запазят нашия живот, ще бъдем роби! Този глад също ще ни погуби дори преди робството да дойде върху нас; – а тези бунтовни разбойници са по-страшни отколкото двете предишни злини. Ела; бъди моя храна, и бъди гняв за тези разбойнически негодници и пословица за света, довършване на нещастията за нас, юдеите.” И като каза това, тя уби своя син; и след това го изпече, и изяде едната половина от него, и скри другата половина при себе си.

При това бунтовниците дойдоха веднага, и намирисвайки ужасната миризма на тази храна я заплашиха, че ще прережат гърлото ѝ веднага, ако не им покаже каква храна е приготвила. Тя отговори, че е запазила най-добрата порция за тях; и при това открила това, което останало от нейния син. При което те били обхванати от ужас и смайване, и стояли замръзнали при гледката; когато им каза, “Това е моят собствен син; и това, което стана, е мое собствено дело! Елате, яжте от тази храна; защото и аз съм яла от нея! Не се преструвайте на по-чувствителни от една жена или на по-състрадателни от една майка; но ако вие имате такива задръжки и се отвращавате от тази моя жертва, понеже съм изяла едната половина, нека останалата да бъде запазена за мен.” След което, онези мъже излезли потресени, уплашени от това както никога досега, и с известна трудност оставили останалото от това месо на майката.

При което целият град бил обсебен от това чудовищно действие; и докато всеки си представял пред собствените очи този нещастен случай, треперел, като че ли това нечувано действие било направено от самите тях. Така онези, които били така утеснени

от глада, искали силно да умрат; а онези, които били вече мъртви, били считани за щастливи, защото не доживели нито да чуят, нито да видят такива нещастия.

ХРАМЪТ Е ИЗГОРЕН

(vi:iv:5-7)

5. Така Тит се оттегли в кулата на Антония, и реши да нападне храма на следващия ден рано сутринта с цялата си войска, и да се разположи около светия дом; но колкото до дома, Бог наистина отдавна го е бил определил на огън; и сега, когато фаталният ден дойде, според развитието на вековете: това беше десетият ден на месец Лоус [Ав], на който беше изгорен преди от царя на Вавилон;¹ макар тези пламъци да се издигнаха от самите юдеи и да бяха причинени от тях; защото при оттеглянето на Тит бунтовниците дебнаха още малко, а после отново атакуваха римляните, когато онези, които пазеха светия дом, се биеха с онези, които гасяха пожара, който гореше във вътрешния [двор на] храма; но тези римляни обърнаха юдеите в бягство и стигнаха до самия свят дом.

По което време един от войниците, без да чака никакви заповеди и без някакво съображение или ужас в себе си при такова голямо начинание, и бидейки тласкан от някаква божествена ярост, грабна нещо от горящите материали, и като беше повдигнат от друг войник, запали един златен прозорец, през който имаше коридор към помещенията, които обкръжаваха святия дом, от северната му страна. Когато пламъците се издигнаха нагоре, юдеите вдигнаха голяма врява поради това толкова голямо бедствие, и се спуснаха да го предотвратят; и вече те не жалеха своя живот, нито позволиха нещо да възпира силата им, тъй като загиваше светият дом, заради който те поддържаха толкова стражи около него.

6. И тогава един човек дотича до Тит и му каза за този пожар, докато той почиваше в палатката си след последната битка; при което той стана с голяма бързина и както беше се спусна към святия дом, за да загаси пожара; след него тръгнаха всичките му командири, и след тях легионите, в голямо смайване; така се вдигна голяма врява и шум, както е нормално при безразборното движение на толкова голяма войска. Тогава Цезар, като извика със силен глас на войниците, които се биеха, и като им даде сигнал с дясната си ръка, им заповяда да загасят огъня; но те не чува какво им каза, макар да говореше толкова силно, тъй като ушите им вече бяха проглушени от по-силен шум от друга посока; нито обърнаха внимание на сигнала, който им даде с ръка, тъй като вниманието на някои беше все още отвлечено от бой, а на други от страдание; но колкото до легионите, които тичаха след тях, нито никакви убеждавания, нито заплахи можеха да въздържат тяхната сила, но всеки един от тях беше воден от страстта си по това време; и когато се събраха в храма, много от тях се стъпкаха един друг, докато голям брой падна сред останките от сводестите галерии, които все още бяха горещи и димяха, и бяха погубени по същия окаян начин заедно с онези, които победиха: и когато се доближиха до святия дом, те постъпиха така, сякаш чува заповедите на Цезар наопаки; и насърчаваха онези, които бяха пред тях, да го опожарят.

Колкото до бунтовниците, те бяха вече в твърде голямо безпокойство, за да предоставят своята помощ [за погасяването на огъня]; те биваха убивани навсякъде и навсякъде побеждавани; и колкото до голяма част от хората, те бяха слаби и без

¹ Тук Йосиф привлича вниманието към факта, че по Божието Провидение Храмът бива разрушен от римляните на десетия ден от Ав – същата дата, на която този храм бива опожарен от вавилонците през 586 пр. Хр. (виж Еремия 52:12-13).

оръжия, и им прерязваха гърлата където ги намереха. А около олтара лежаха мъртви тела едно върху друго накуп; а голямо количество от тяхната кръв се стичаше върху стълбите, които водеха до него, по които също падаха мъртвите тела убити горе [на олтара].

7. И сега, тъй като Цезар по никакъв начин не можеше да въздържа ентузиазирания гняв на войниците, и огънят все повече напредваше, той влезе в святото място на храма заедно със своите военачалници, и го видя такова, каквото беше, като го счете за много по-превъзходно от разказите на чужденците, и не по-долно от това, с което сами ние се хвалехме и вярвахме за него; но тъй като огънят все още не беше достигнал до неговите вътрешни части, но все още поглъщаше помещенията около святия дом, и предполагайки, че самият дом можеше все още да бъде спасен, Тит дойде бързо и започна да убеждава войниците да потушават огъня, и даде заповед на стотника Либералий, и един от онези копиеносци, които бяха около него, да бият войниците, които бяха непокорни към своите началници, и да ги възпират; но техният гняв беше твърде силен за уважението, което имаха към Цезаря, и за страха, който имаха от него, който им забраняваше, както беше тяхната омраза към юдеите, и едно силно влечение да ги бият беше също твърде силно за тях.

Нещо повече, надеждата за плячка подтикна много да продължат, мислейки, че всички места вътре са пълни с пари, и като виждаха, че всичко около тях е направено от злато; и освен това, един от онези, които влязоха в мястото, попречи на Цезар, когато той се впусна бързо да възпре войниците, и в тъмното хвърли огъня върху пантите на портата; при което пламъкът избухна веднага от вътрешността на светия дом, когато военачалниците се оттеглиха, и Цезар с тях, и когато никой не забраняваше вече на онези, които бяха отвън, да го опожарят; и така беше изгорен светият дом, без одобрението на Цезаря.¹

ЕРУСАЛИМ ПОД ЗАБРАНА²

(vi:v:1-2)

1. Докато светият дом гореше, всяко нещо, което попадна под ръка, беше ограбено, и десет хиляди от онези, които бяха заловени, бяха убити; нито имаше милост за някоя възраст, или почит към старостта; но деца и старци, и обикновени хора и свещеници, всички бяха убити по един и същи начин; така че тази война засегна всякакви хора и ги погуби, както онези, които молеха за живота си, така и другите, които се защитаваха с бой. Пламъкът се пренесе на голямо разстояние и бучеше, заедно със стонове на умиращите; и понеже този хълм беше висок, и сградите на храма бяха много големи, човек би помислил, че целият град гори. Нито може да си представим нещо или по-велико или по-ужасно от този шум; защото изведнъж се чу вик от

¹ Според този текст в Йосиф Флавий, Тит се опитал да попречи на войниците да разрушат Храма. Възможно е обаче Йосиф Флавий да се опитва да защитава римляните от юдейските обвинения, че това е умишлена политика. Ранният християнски историк Сулпиций Север, следвайки Тацит, пише: Самият Тит е смятал, че храмът трябва специално да бъде разрушен, за да се унищожат докрай устоите на религията на юдеите и на християните; защото тези религии, макар противни една на друга, все пак произлизали от един и същи извор; че християните са възникнали от юдеите; и че ако коренът се изтръгне, издънките скоро ще загинат. Така, по Божествената воля, като се възбудили умовете на всички, храмът бил разрушен. . . . (*The Sacred History of Sulpitius Severus*, в *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church* [Grand Rapids: Eerdmans, 1973 reprint], Second Series, vol. 11, p. 111. Cp. Michael Grant, *The Twelve Caesars* [New York: Charles Scribners Sons, 1975], pp. 228 f.).

² Сравни с Малахия 4:6.

римските легиони, които маршируваха в строй, и тъжна врява от бунтовниците, които сега бяха обградени с огън и меч.

Също хората, които бяха останали горе бяха отблъснати към врага и под голям ужас, и издаваха тъжни стенания заради бедствието, в което бяха; множеството, което беше в града, също се присъедини към тези викове с онези, които бяха на хълма; и освен това, много от онези, които умираха от глад, с устата им почти затворени, когато видяха огъня на светия дом, напрегнаха се с всички сили, и отново избухнаха във вопли и викове: Переа също отвърна с ехото, както и хълмовете наоколо [града], и добавиха към шума.

При все това нещастieto беше по-страшно от тази безредица; защото човек би помислил, че самият хълм, на който стоеше храмът, вреше в огън, понеже беше пълен с огън на всяка страна, че кръвта е много повече от огъня, и че убиваните повече по брой от убиващите ги; защото земята не се виждаше, защото по нея лежах мъртви тела; но войниците вървяха по купове от такива тела като гонеха бягащите от тях.

И сега множеството на разбойниците беше изтласкано [от вътрешния двор на храма] от римляните, и едва достигна до външния двор, и от там в града, докато останалото население избяга в галерията на този външен двор. Колкото до свещениците, някои от тях изтръгнаха от святия дом шиповете, които бяха върху него, с техните долни части, които бяха направени от олово, и ги мятаха към римляните вместо стрели. Но тогава, като не спечелиха нищо от това, и когато огънят избухна върху тях, те се оттеглиха към стената, която беше осем лакътя широка, и там останаха; но двама между тях, които бяха видни хора, които можеха да се спасят като отидат при римляните, или смело да търпят и да приемат своята съдба с останалите, се хвърлиха в огъня, и бяха изгорени заедно със святия дом; техните имена са Меир, син на Велгас, и Йосиф, син на Далей.

2. Тогава римляните, преценявайки, че няма смисъл да спасяват това което беше около светия дом, изгориха всички тези места, както и останалата част от галериите и портите, без две; едната на източната страна, а другата на южната страна; но след това ги изгориха и двете. Те също изгориха съкровищниците, в които имаше огромно количество пари и огромно количество одежди и други скъпоценни стоки, складирани там; и да кажем всичко с няколко думи, там беше мястото, където всички богатства на юдеите бяха събрани на едно място, където богатите хора си бяха построили за себе си съкровищници [да съхраняват такъв инвентар].

Войниците също дойдоха до останалата част от галериите, които бяха във външния [двор на] храма, където бяха избягали жените и децата и голямо множество от народа, на брой около шест хиляди. Но преди Цезар да беше решил нещо относно тези хора или да беше дал някакви заповеди за тях, войниците бяха изпълнени с такъв гняв, че запалиха галерията; чрез което стана така, че някои от тях умряха като се хвърлиха надолу, а някои бяха изгорени в самите галерии. Нито един от тях не спаси живота си.

Един лъжепророк беше поводът за гибелта на тези хора, който направи публично изявление в града на този ден, че Бог заповядва да се съберат в храма и ще получат чудодейни знамения за своето освобождаване. Тогава имаше много лъжепророци накарани от тираните да заблуждават народа, които им обявиха това, че те трябва да чакат избавление от Бога: и това беше за да ги разубедят от бягство и за да повдигнат духа им с тези надежди далеч от страх и грижа. Наистина, човек, който е в беда лесно приема такива обещания; защото когато такъв измамник го накара да вярва, че ще бъде освободен от онези нещастия, които го угнетяват, тогава другият е пълен с надежди за такова избавление.

КОЛЕСНИЦИ В ОБЛАЦИТЕ

(vi:v:3)

3. Така окаяният народ беше убеден от тези измамници, хора, които лъжеха самия Бог; а не се вслушаха, нито повярваха на знаменията, които бяха толкова очевидни и толкова ясно предсказваха тяхното бъдещо унищожение; но като безумците смаяни, без очи да видят или умове да разберат, не зачетоха изобличенията, които Бог им даде. Така имаше звезда във форма на меч, която стоя над града, и комета, която остана цяла година. Така също преди юдейския бунт, и преди тези вълнения, които предшестваха войната, когато хората идваха с големи тълпи на празника на безквасните, на осмия ден от месец Ксантик [Нисан] и в деветия част на нощта, грейна толкова ярка светлина около олтара на светия дом, че изглеждаше като дневно време; която светлина трая половин час. Тази светлина изглеждаше като добра поличба за невежите, но беше разтълкувана по такъв начин от свещените книжници, че предвещава последвалите веднага след нея събития. На същия празник една юница, когато беше водена от първосвещеника да бъде пожертвана, роди агне посред храма.

Нещо повече, източната порта на вътрешния [двор на] храма, която беше от мед и много тежка, беше затваряна с голяма трудност от двадесет мъже и стоеше на основа, подкована с желязо, и болтовете ѝ бяха приковани много дълбоко в здравия под, който там беше направен от цял камък, беше видяна да се отваря сама в шестия час на нощта. Тогава онези, които бяха на стража в храма, дойдоха бягайки до отговорника на храма, и му казаха за нея: тогава дойде там и не без голяма трудност успя да затвори отново вратата. Това също се стори на простите като много щастливо явление, като че ли с това Бог им е отворил портата на щастието. Но учените хора разбраха, че сигурността на техния свят дом сама се разпада, и че портата се отваря в полза на техните врагове. Затова публично обявиха, че този сигнал предсказва опустошението, което идва върху тях.

Освен тези, няколко дена след празника, на двадесет и първия ден от месец Артемисий [Яр], се случи едно изумително и невероятно явление; предполагам, че сведенията за него биха били сметени за измислица, ако не беше разказано от онези, които го видяха, и ако събитията, които го последваха, не бяха от такова голямо значение, че да заслужават такива знамения; защото преди залез слънце колесници и войски с въоръжени войници бяха видени да бягат сред облаците и да обкръжават градовете. Нещо повече, на празника, който наричаме Петдесятница, когато свещениците щяха да отиват през нощта във вътрешния [двор на] храма, както беше техния обичай, да изпълняват свещените си задължения, те казаха, че първо са почувствали земетресение, и са чули голям шум, и след това са чули звук като на голямо множество, казващ: “Да се махаме от тук.”¹

Но нещо още по-страшно, имаше един Исус, син на Анан, плебей и земеделец, който четири години преди да започне войната, и по време когато градът беше в много голям мир и благоденствие, дойде на този празник, където нашият обичай е всеки един да се събира при Бога в храма, и започна изведнъж да вика силно, “Глас от изток, глас от запад, глас от четирите ветрове, глас срещу Ерусалим и светия дом, глас срещу

¹ Това събитие също се съобщава от римския историк Тацит: В небето се явило видение на войски в битка, с бляскава броня. Внезапно блясване на светкавица от облаците осветило Храма. Вратите на святото място внезапно се отворили, свръхчовешки глас бил чул да обявява, че боговете напускат, и веднага се чул шумът от тяхното заминаване. (Tacitus, *The Histories*, translated by Kenneth Wellesley [New York: Penguin Books, 1964, 1975], p. 279.)

младоженците и невестите, и глас срещу целия този народ!” Това беше този вик, и продължи да вика ден и нощ, по всичките улици на града.

Обаче, някои от по-видните хора от населението силно се възмутиха от тези негови злокобни викове, и хванаха човека и му нанесоха множество силни удари с бич; но той нито каза нещо за себе си, нито нещо особено на онези, които го бичуваха, но продължи пак със същите думи, които викаше преди. При което нашите водачи предполагайки, както се оказа, че това е някакъв божествен гняв в човека, го доведоха пред римския прокуратор; където той беше бичуван докато му се оголиха костите: въпреки това той не отправи никаква молба за себе си, нито проля никакви сълзи, но извисявайки гласа си във възможно най-плачевния тон, на всеки удар от камшика неговият отговор беше, “Горко, горко на Ерусалим!” И когато Албин (защото той беше тогава нашият прокуратор) го попита, Кой беше той? И откъде идва? И защо произнася такива думи? Той по никакъв начин не му отговори на казаното от него, но не прекъсна своя печален напев, докато Албин го счете за луд и го пусна.

И през цялото време, което измина преди да започне войната, този човек не се доближи до никой от гражданите, нито беше видян да прави така; но всеки ден той произнасяше тези плачевни думи, като че ли бяха негова съзнателна клетва, “Горко, горко на Ерусалим!” Нито отвърна с лоши думи на някой от онези, които го биеха всеки ден, нито с добри думи на тези, които му дадоха храна; но това беше неговият отговор към всички хора, и наистина не друго, а скръбно предсказание за това, което идеше.

Този негов вик беше най-силен на празниците; и той продължи този напев седем години и пет месеца, без да пресипва, нито да се изморява от него, до времето, когато видя своето предсказание наистина изпълнено в нашата обсада, когато престана; защото когато обикаляше на стената, той извика с всичката си сила, “Горко, горко отново на града, и на народа, и на светия дом!” И точно когато добави за последно – “Горко, горко и на мен!” дойде камък от един от катапултите и го удари, и го уби веднага; и като промълвяваше точно същите предсказания, той издъхна.

ИЗГАРЯНЕТО НА ЕРУСАЛИМ

(vi:vi:3)

3. . . . Така той заповяда на войниците да опожарят и да плякосат града; които всъщност не направиха нищо през този ден; но на следващия те запалиха хранилището на архивите, Акра, сградата на съвета и мястото, наречено Офла; по което време огънят достигна до двореца на царица Елена, който беше в Акра: уличките също бяха изгорени, както и онези къщи, които бяха пълни с мъртвите тела на умрелите от глада.

КРИЕХА СЕ В ПЕЩЕРИТЕ И МЕЖДУ СКАЛИТЕ¹

(vi:vii:1-3)

1. И сега бунтовниците се втурнаха в царския палат, в който мнозина бяха сложили своите вещи, защото беше толкова укрепен и отблъскваше римляните от себе си. Те също убиха всички хора, които се бяха струпали там, които бяха на брой около осем хиляди и четиристотин, и обраха това, което имаха. Те също взеха в плен живи

¹ Сравни с Исаия 2:10-12; Осия 10:8; Лука 23:28-30; Откровение 6:15-17.

двама римляни; единият беше конник, а другият пехотинец. Тогава прерязаха гърлото на пехотинеца и веднага след това го повлякоха през целия град, като че си отмъстиха на всички римляни чрез този един човек. Но конникът каза, че има нещо да им предложи за тяхното оцеляване; при което беше доведен пред Симон; но като не каза нищо когато беше там, беше предаден на Ардал, един от неговите военачалници, да бъде наказан, който върза ръцете му на гърба и сложи превръзка на очите му, и тогава го изведе срещу римляните, с намерението да му отсече главата. Но човекът предотврати тази екзекуция и избяга при римляните, и това стана докато юдейският палач изтегляше меч си. Така като беше избягал от врага, Тит не можеше и да помисли да го убие; но понеже го счете за недостоен да бъде повече римски войник, заради това, че беше взет жив от врага, отне оръжието му и го отписа от легиона, в който беше: което за човек с чувство за срам беше наказание по-сурово дори от смърт.

2. На следващия ден римляните изтласкаха разбойниците вън от долния град и опожариха всичко чак до Силоам. Тези войници наистина се радваха да видят града разрушен. Но им липсваше плячкосването, защото бунтовниците бяха отнесли всичките си вещи и се бяха оттеглили в горния град; защото все още никак не се бяха покаяли от злодеянията, които бяха сторили, но бяха безочливи, като че ли правеха добро; защото като видяха града да гори, те изглеждаха радостни и имаха весел вид, в очакване, както те казаха, смъртта да сложи край на техните нещастия. Съответно, когато хората бяха убити, светият дом изгорен, и градът в пламъци, не остана нищо, което врагът да прави.

Въпреки това Йосиф не се умори, дори в тези изключителни обстоятелства, да ги моли да пощадят това, което е останало от града, той им говори за тяхното варварство и нечестие, и ги посъветва как да оцелеят, макар да не спечели нищо с това, освен повече подигравки; и като не можеха да си помислят да се предадат, заради клетвата, която бяха дали, нито бяха достатъчно силни, за да се бият повече с римляните на площада, и като бяха обкръжени от всички страни и вече в известен смисъл пленници, въпреки това те толкова бяха свикнали да убиват хора, че не можеха да удържат десниците си да не правят така. Така се пръснаха пред града и устройоха засади в неговите развалини, за да заловят онези, които се опитваха да избягат при римляните; така много такива бегълци бяха заловени от тях и бяха убити; защото бяха твърде изтощени от липсата на храна, за да бягат от тях; така техните мъртви тела бяха хвърлени на кучетата.

Сега всяка смърт беше счетена за по-търпима от глада, дотолкова, че макар юдеите да се отчаяха, че ще получат милост, въпреки това бягаха при римляните, и по свое желание падаха също сред разбойниците-убийци. Нито имаше някакво място в града, което да нямаше трупове по себе си, но всичко беше напълно покрито с умрелите от глада или от бунта; и всичко беше пълно с мъртвите тела на загиналите, или от бунта, или от глада.

3. Така сега последната надежда, която подкрепяше тираните и тази тълпа от разбойници, които бяха с тях, бяха пещерите и подземията; където, ако успеяха да избягат, не очакваха да бъдат търсени; но решиха, че когато целият град бъде разрушен и римляните си отидат, те ще могат отново да излязат и да избягат от тях. Това беше само бълнуване; защото не можеха да се укрият нито от Бога, нито от римляните. Обаче, те разчитаха на тези подземни убежища и сами запалиха повече места, отколкото римляните; и онези, които избягаха от домовете си, опожарени по такъв начин до основи, те безмилостно убиха и ги обраха; и като откриваха храна, принадлежаща на някой човек, вземаха я и я поглъщаха заедно с тяхната кръв; дори сега се биеха един с друг за плячката; и не мога да мисля друго, освен че ако тяхната гибел не предотврати това, тяхното варварство щеше да ги накара да вкусат дори мъртвите тела.

ИЗОБИЛИЕ ОТ ЮДЕЙСКИ РОБИ¹

(vi:viii:2)

2. . . . Но този гарнизон не можеше да се противи на онези, които бягаха; защото макар голям брой от тях да бяха убити, въпреки това бегълците станаха много повече. Всички те бяха приети от римляните, защото самият Тит стана небрежен относно предишните си заповеди да ги убива, и защото войниците се умориха да ги убиват, и защото се надяваха да спечелят някакви пари като ги пожалят; защото оставиха само населението и продадоха оцелялото множество заедно с техните жени и деца, и всеки един от тях на ниска цена, и то поради това, че продадените бяха мнозина, а купувачите много малко. . . .

“БОЖИЯТА СИЛА ВЪРХУ ТЕЗИ НЕЧЕСТИВИ ОКАЯНИЦИ”

(vi:viii:4-5)

4. . . . Веднага щом част от стената беше разрушена и някои от кулите се подадоха на стенобойните машини, защитниците избягаха, и голям страх обхвана тираните, повече от нормалното; защото преди врагът да достигна над пролома, те бяха доста зашеметени и искаха веднага да избягат; и сега можеше да се види как тези мъже, които преди бяха толкова безочливи и надменни в нечестивите си действия, са съкрушени и треперят, до там, че да видиш извършената промяна в тези долни хора предизвикваше съжаление.

Затова се впуснаха с голяма сила срещу римската стена, която ги обкръжаваше, за да изтласкат онези, които я пазеха, и да я пробият и да излязат; но когато видяха, че онези, които преди им бяха верни, са си отишли (както наистина те бяха избягали навсякъде, където голямото им нещастие ги принуди да бягат), както и онези, които бягаха пред останалите, им казаха, че западната стена беше напълно разрушена, докато други казаха, че римляните са влезли, а други, че са близо и ги търсят, които неща бяха само повеленията на страха, който заблуждаваше погледа им, те паднаха върху лицата си и силно оплакаха своето собствено безумно поведение; и така се изплашиха, че не можеха да бягат; и тук може просто да се мисли за Божията сила върху тези нечестиви окаяници и за щастието на римляните; защото тези тиранци сега напълно се лишиха от увереност, която имаха в своята собствена сила, и сами слязоха от въпросните кули, които никога не биха могли да взети със сила, нито дори по някой друг начин, освен чрез глад.

И така римляните, след като положиха толкова големи усилия за по-слабите стени, с добър късмет получиха това, което никога не биха могли да вземат чрез своите бойни машини; защото три от тези кули бяха твърде силни за всички механични бойни машини; за които сме говорили преди.

5. Така сами оставиха тези кули, или всъщност бяха изхвърлени от тях от самия Бог, и избягаха веднага към тази долина, която беше под Силоам, където отново се съвзеха от смъртния страх, под който бяха за малко, и се втурнаха яростно срещу онази част от римската стена, която беше от нея страна; но тъй като тяхната смелост беше

¹ Сравни с Второзаконие 28:68.

твърде подтисната, за да направи техните атаки да имат достатъчна сила, а силата им беше сега съкрушена от страх и скръб, те бяха отблъснати от стражите, и разпръсвайки се на разстояние един от друг, слязоха в подземните пещери.

Така римляните, бивайки сега господари на стените, поставиха своите бойни машини на стените и възкликаваха радостно за победата, която бяха спечелили, считайки края на тази война за много по-лек от нейното начало; защото когато стигнаха до последната стена без никакво кръвопролитие, трудно можеха да повярват на това, което се оказа истината; но като не видяха никой, който да им се съпротивява, усъмниха се какво би могла да означава тази необичайна тишина. Но когато с извадени мечове влязоха на групи по улиците на града, убиха безмилостно онези, които срещнаха, и запалиха домовете, откъдето бяха избягали юдеите, и изгориха всеки човек в тях, и опустошиха много от останалите; и когато стигнаха до къщите, за да ги плякосат, те намериха там цели семейства мъртъвци, и горните стаи пълни с трупове, които бяха на умрелите от глада; тогава се ужасиха от тази гледка и излязоха без да докосват нищо. Но макар да имаха това състрадание към онези, които бяха умрели по този начин, нямаха същото все още живите, но прободоха всеки, когото срещнаха, и задръстиха дори улиците с техните мъртви тела, и направиха целия град да потече с кръв, до такава степен, че пожарът на много от къщите беше потушен с кръвта на тези хора.

И наистина стана така, че макар убийците да се оттеглиха вечерта, пожарът се увеличи силно през нощта; и докато всичко гореше, дойде осмият ден на месец Горпией [Елул] върху Ерусалим; град, който беше подложен на толкова много нещастия по време на обсадата, че ако се беше наслаждавал на също толкова щастие от своето основаване, той със сигурност би бил завистта на света. Нито той заслужи тези скръбни нещастия за нещо друго, както заради това, че роди такова поколение от хора, които станаха причината за неговото падане.

ПОСЛЕДНАТА ПАСХАЛНА “ЖЕРТВА”¹

(vi:ix:3-4)

3. А броят на онези, които бяха взети в плен по време на цялата тази война, достигна до деветдесет и седем хиляди; както броят на онези, които загинаха по времето на цялата обсада, беше 1,100,000, по-голямата част от които бяха наистина от същия народ [със жителите на Ерусалим], но не жители на самия град; защото бяха дошли от цялата страна за празника на безквасните, и изведнъж бяха обсадени от войска, която отначало причини толкова големи трудности между тях, че дойде пагубно разрушение върху тях, и скоро след това такъв глад, който ги погуби още по-бързо.

И този град можеше да побере толкова много хора, както личи от броя на онези, които бяха пленени при Цестий, който желаейки да осведоми Нерон за силата на града, който иначе беше склонен да пренебрегне този народ, помоли първосвещениците, ако е възможно да преброят цялото множество. Така тези първосвещеници при идването на празника, който се нарича Пасхата, когато заколват своите жертви от деветия час до

¹ Уистън коментира по този въпрос: “Най-забележителното тук е това, че никой чужд народ не е идвал някога да погубва юдеите на някой от техните тържествени празници, от дните на Мойсей до това време, но сега идва заради тяхното отстъпление от Бога и от покорството към Него.” Бог обеща закрила по време на празниците (Изход 34:23-24). Фактът, че Бог вече не спазва това обещание, е друг признак, че Израел е отлъчен от завета.

единадесетия, но така, че една група от не по-малко от десет човека принадлежеше на всяка жертва (защото не беше законно за тях да празнуват самостоятелно), и много от нас са двадесет в група, пресметнаха, че броят на жертвите беше двеста петдесет и шест хиляди и петстотин; което, ако се допусне, че заедно празнуват не повече от десет души, достига до числото от два милиона седемстотин хиляди и двеста души, които са чисти и святи; колкото до онези, които имат проказа, или гонорея, или жени в месечен цикъл, или такива, които са нечисти по друг случай, не е законно за тях да участват в тази жертва; нито дори никой чужденец, който идва до там, за да се поклони.

4. Сега това огромно множество наистина се събра от най-отдалечени места, но целият народ беше сега затворен от съдбата като във затвор, и римската войска обсади града, когато той беше пълен с обитатели. Затова множеството на онези, които загинаха там, надвишаваше всички опустошения, които хората или Бог са правели някога на света; защото да говорим само за това, което е публично известно, римляните убиха някои от тях, други взеха в плен, а други издириха под земята, и когато ги откриха, разбиха земята и убиха всеки, когото видяха.

Там също бяха намерени убити над две хиляди души, някои от техните собствени ръце, някои от други, но главно убити от глада; но тогава отвратителната воня на мъртвите тела беше най-нетърпима за онези, които се натъкнаха на тях, дотолкова, че някои бяха принудени да излязат веднага, докато други бяха толкова алчни за печалба, че отиваха между мъртвите тела, които лежах на купове, и стъпваха върху тях; защото големи съкровища се намериха в тези пещери, и надеждата за печалба направи всеки начин за добирание до нея да бъде считан за законен. Също много от онези, които бяха хвърлени в затвора от тираните, бяха сега извадени; защото те не изоставиха своята варварска жестокост до последния си час; но Бог си отмъсти върху тях по начин, който е приемлив за правосъдието.

Колкото до Йоан, заедно със своите братя искаше храна в тези пещери, и молеше римляните да му се закълнат за неговата безопасност, което преди често беше отхвърлял горделиво; колкото до Симон, той се бори твърдо с бедственото положение, в което беше, докато беше принуден да се предаде, както ще разкажем след това; така беше запазен за триумфа, и да бъде убит тогава: както Йоан беше осъден на доживотен затвор: и сега римляните запалиха най-крайните части на града и ги изгориха, и напълно разрушиха неговите стени.

ПРАЗНИКЪТ ЗА РОЖДЕНИЯ ДЕН НА ЦЕЗАР

(vii:iii:1)

1. Докато Тит беше в Цезарея, той отпразнува тържествено рождения ден на своя брат [Домициан] по един блестящ начин, и наложи голяма част от наказанието, предназначено за юдеите в негова чест: защото броят на онези, които бяха сега убити в бой с дивите зверове, и бяха изгорени, и се биха един с друг, надвиши две хиляди и петстотин. Но всичко това изглеждаше на римляните, когато погубваха така десет хиляди човека по различни начини, че не е наказание съответно на техните заслуги. След това Цезар дойде до Берит, който е град във Финикия и римска колония, и остана там дълго време, и показа още по-пищна тържественост за рождения ден на своя баща, по великолепието на спектаклите и по другите огромни разходи, които направи по принадлежащите им неща; така че голямо множество от пленниците беше погубено по същия начин, както преди.

САМОУБИЙСТВОТО ПРИ МАСАДА¹

(vii:ix:1)

1. Докато Елеазар продължаваше със своята проповед, те всички го прекъснаха грубо, и побързаха да си свършат работата, като изпълнени с непобедим плам на ума и движени от демонична ярост. Така се разотидоха по своите пътища, като хора, които желаят да се представят пред останалите, и като приемащи, че това желание ще бъде доказателство за тяхната смелост и добро поведение, за да не се окажат последни; толкова голяма беше ревността да убият своите жени и деца, и себе си също!

Но наистина, когато дойдоха до самото дело, смелостта им ги напусна, както може и да се помисли, че щеше да стане, но тогава устояха твърдо на своето решение, без колебание, което имаха като чува речта на Елеазар, докато всеки един от тях все още запази естествения изблик на любов към себе си и своето семейство; защото доводите, които разгледаха, им изглеждаха много основателни, дори по отношение на онези, които им бяха най-скъпи; защото съпрузите нежно прегръщаха своите жени и вземаха в ръце своите деца, и им дадоха най-дългите прощални целувки със сълзи на очи. Но в същото време извършиха това, което бяха решили, като че ли бяха екзекутирани от ръцете на чужденци, и нямаха нищо друго за своя утеха, освен необходимостта да извършат това, за да избегнат бъдещите нещастия, които щяха да понесат от своите врагове. Нито накрая се намери някой сред тези мъже, който да не иска да извърши своя дял в тази ужасна екзекуция, но всеки от тях уби своите най-близки роднини. Наистина бяха окаяни мъже! Тяхното нещастие ги принуди да убият своите собствени жени и деца със собствените си ръце, като най-малката от онези злини, които бяха пред тях.

Така като не можеха повече да търпят скръбта, в която бяха заради това, което направиха, и приемайки, че е несправедливо към онези, които бяха убили, да живеят дори и най-малко след тях – сега поставиха всичко, което имаха на един куп, и го запалиха. Тогава избраха десет мъже отсред себе си със жребие, за да убият останалите; всеки от които легна до жена си и децата си на земята, и захвърлиха своите оръжия, и оголиха вратовете си за удара на онези, които по жребие изпълниха това печално задължение; и когато тези, без страх, убиха всички, те направиха същото правило да хвърлят жребие за себе си, така че този, комуто се падна да убие първо останалите девет, след това да убие себе си. Съответно, всички тези имаха достатъчно смелост да не изостанат по никакъв начин да направят това, или да пострадат; така накрая деветте подложиха своите вратове на палача, и този, който беше последен от всички, погледна останалите трупове, да не би някой от множеството други, които бяха убити, да се нуждае от неговата помощ и да бъде бързо убит; и когато разбра, че всички бяха убити, запали двореца, и с голямата сила на ръцете си заби до края своя меч в себе си и падна до своите близки. Така тези хора умряха с намерението да не оставят ни един човек от тях жив, за да бъде покорен от римляните.

Но имаше една старица, и още една, която беше роднина на Елеазар, и превъзхождаща повечето жени по благоразумие и ученост, с пет деца, които се бяха

¹ Последната крепост на зилотите е била на върха на самотната варовикова канара на Масада, извисяваща се на 518 метра близо до западния бряг на Мъртво море. Водени от Елеазар, син на Яир (не този Елеазар, който води зилотите в Ерусалим), зилотите от Масада успяват да устоят на римляните около четири години след падането на Ерусалим. Но когато Елеазар вижда, че римляните скоро ще да успеят да превземат неговата крепост, той призовава своите последователи да извършат масово самоубийство, вместо да приемат позора да бъдат пленени от римляните. Той ги уверява, че тяхната награда ще бъде вечен живот и слава. Трагедията става на 15-ти Нисан, 74 от Хр. – Пасха.

За падението на Ерусалим

скрили в пещерите под земята и си бяха пренесли вода там да пият, и бяха скрити там, когато останалите решиха да се убият едни други. Тези другите бяха деветстотин и шестдесет на брой, като жените и децата не са включени в това пресмятане. Това гибелно клане се извърши на петнадесетия ден от месец Ксантик [Нисан].